

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**RESOCIALIZACE A VZDĚLÁVÁNÍ
VE VĚZNICÍCH**

Autor práce: Milan Haas, DiS.

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. Bc. Josef Kříha

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Bc. Josefu Kříhovi za velmi užitečnou metodickou pomoc, odborné vedení, cenné rady a připomínky, které mi poskytl při zpracování této práce.

ABSTRAKT

HAAS, M. *Resocializace a vzdělávání ve věznicích: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2016. Počet stran 56. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Bc. Josef Kříha.

Klíčová slova: komplexní zpráva, návazná péče, odsouzení, organizační struktura, program zacházení, resocializace, vězení, Vězeňská služba, vzdělávání.

Bakalářská práce je zaměřena na reflexi účinnosti a vlivu resocializačních programů na odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody a možnost jejich uplatnění po propuštění na svobodu. Hlavní oblastí zájmu je přitom oblast vzdělávání, úroveň jeho dosažení mezi odsouzenými, zájem o případné doplnění a zejména jeho souvislost s pácháním trestné činnosti. Jedná se o téma velmi aktuální, neboť důležitost vzdělávání je v současné době zdůrazňována i mezi širokou veřejností, a to ve vztahu k potřebám a cílům společnosti spočívající v rozvíjení znalostí a dovedností. Vězeňská populace tak v tomto ohledu není žádnou výjimkou. Teoretická část vychází z analyticko-syntetizujícího postihu dostupné literatury, platných zákonů a norem i zkušeností zaměstnanců Vězeňské služby České republiky, kteří jsou v přímém kontaktu s odsouzenými. Je cíleně zaměřena na stanovení a skladbu odborného působení na odsouzené prostřednictvím programů zacházení a zdůraznění významu oblasti vzdělávání. Teoretická část je obohacena o část empirickou, která za pomoci kvantitativní výzkumné techniky, konkrétně dotazníkové metody, reflektuje statistická fakta týkající se dosaženého vzdělání mezi odsouzenými ve Věznici Příbram a jeho případnou souvislostí s jejich trestnou činností.

ABSTRACT

HAAS, M. *Resocialization and education in prisons: Bachelor thesis*. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, 2016. 56 p. Supervisor: Mgr. Bc. Josef Kříha.

Key words: comprehensive report, follow-up care, convicts, organizational structure, treatment programme, resocialization, prison, Prison service, education.

This Bachelor thesis deals with effectiveness and influence of resocialization programmes on convicts who are serving their prison sentence and the possibility of their employment when they are released. The primary focus is given on education, the level which convicts can reach, their interest in getting better education and especially its connection with the commission of crime. It is a current issue, considering how much the importance of education is emphasized among the general public at the present time. In this respect the prison population is no different. The theoretical part is based on available literature and norms of law as well as practical experience of the personnel of the Prison service of the Czech Republic who have direct contact with convicts. It focuses on the type of special professional work with convicts through treatment programmes which emphasize education. A questionnaire method was used in the practical part to do statistic of the level of education among the convicts in the Prison of Příbram and its possible connection with the commission of crime.

OBSAH

ÚVOD.....	7
1 CÍLE A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	9
2 ZÁKLADNÍ TEORETICKÁ VÝCHODISKA	11
2.1 Názvosloví a základní pojmy vězeňství.....	11
2.2 Historie vězeňství v ČR.....	13
2.3 Současná situace ve vězeňství.....	16
2.4 Typy věznic.....	17
2.5 Dělení odsouzených	21
2.6 Programy zacházení	22
2.6.1 Komplexní zpráva	22
2.6.2 Struktura a realizace programu zacházení.....	23
2.6.3 Odměny a tresty odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody.....	34
2.6.4 Příprava odsouzených na propuštění z výkonu trestu.....	36
3 PRAKTICKÁ ČÁST PRÁCE.....	38
3.1 Charakteristika Věznice Příbram.....	38
3.2 Popis zkoumaného vzorku.....	38
3.3 Postup práce a použité metody	39
3.4 Dotazník.....	40
3.5 Hypotézy.....	43
4 VÝSLEDKY VÝZKUMU.....	44
4.1 Vyhodnocení dotazníku.....	44
4.2 Ověřování hypotéz	49
4.3 Shrnutí	50
5 ZÁVĚR.....	51
SEZNAM CITOVANÉ LITERATURY.....	53

ÚVOD

Otázka vězeňství, trestné činnosti, jejich pachatelů a možné nápravy patří ke stále aktuálním a širokou veřejností diskutovaným tématům. Bylo o nich napsáno již mnoho, a to nejen z pohledu odborné veřejnosti, ale i laických diskusí či výpovědí samotných pachatelů a obětí trestné činnosti.

Jak odborné, tak i laické, veřejnosti je zřejmé, že pouhá izolace pachatelů trestné činnosti v podobě jejich uvěznění ve výkonu trestu odnětí svobody, není dostatečnou zárukou toho, že po svém propuštění nebudou v páchání trestné činnosti pokračovat. Odstrašující efekt výkonu trestu totiž pro mnohé není dostatečně motivujícím k řádnému životu.

Je tak nutné zdůraznit zejména další funkce výkonu trestu odnětí svobody, a to nápravnou a preventivní. V této souvislosti hovoříme o resocializaci, tedy o snaze o znovu začlenění odsouzených do majoritní společnosti po jejich propuštění z výkonu trestu.

Z tohoto důvodu je kladen stále větší důraz na zacházení s odsouzenými v rámci jejich pobytu ve výkonu trestu odnětí svobody a jejich příprava na nadcházející propuštění. Zdůrazňuje se také nutnost návaznosti péče o odsouzené po jejich propuštění na svobodu, která stále není v takové míře rozšířená, jak by bylo nutné a efektivní. Nestačí se totiž postarat o odsouzené v „chráněném“ prostředí výkonu trestu, kdy jsou mnohdy vedeni ke každodenním činnostem a způsobům, jak je zvládat. Ale především je nutné připravit je na situace, kdy tyto běžné situace budou muset zvládat sami bez cizí pomoci a s přijetím plné odpovědnosti za důsledky svého jednání a svých rozhodnutí.

V rámci výkonu trestu odnětí svobody jsou tak využívány programy zacházení jako nástroje působení na odsouzené. Jejich význam neustále roste a volá se po jejich rozšiřování. Hlavními oblastmi působení jsou přitom speciálně výchovná, pracovní, vzdělávací, zájmová a oblast utváření vnějších vztahů, tedy udržování rodinných a sociálních vazeb odsouzených mimo zdi věznice.

Pro jejich stanovení je přitom důležité vycházet z individuálních potřeb odsouzených, jejich osobnosti, životních zkušeností, charakteru trestné činnosti a dalších ukazatelů, jejichž stanovení a posouzení probíhá v rámci vstupní diagnostiky, a které má rozhodující vliv na jejich efektivitu.

Bakalářská práce bude zájmově zacílena úžeji k dílčímu segmentu vzdělávací oblasti, především zjištění úrovně dosaženého vzdělání mezi odsouzenými a možnost rekvalifikačních kurzů realizovaných ve věznicích, konkrétně ve Věznici Příbram. Dále bude zdůrazněna možnost doplnění si vzdělání, a to nejen v průběhu výkonu trestu odnětí svobody, ale i po jeho ukončení.

Zaměříme se na míru a úroveň vzdělání odsouzených a jejich případný vliv na páchání trestné činnosti. Také na zájem odsouzených o doplnění jejich vzdělání během i po výkonu trestu odnětí svobody jako prostředek snížení další recidivy trestné činnosti.

Hlavním důvodem výběru tohoto tématu je totiž právě skutečnost, že recidiva trestné činnosti odsouzených se neustále zvyšuje. I přes nedávnou velmi širokou amnestii prezidenta republiky totiž dochází ke znovu naplňování českých věznic a vyšším nárokům na Vězeňskou službu České republiky jako celek. Je tak nutno hledat další prostředky, jak snížit tuto recidivu, ochránit většinovou společnost a přispět k nápravě pachatelů trestné činnosti. Z tohoto důvodu je vzdělávání, a to nejen ve formě jeho doplnění, ale zvyšování gramotnosti jako celku, možno brát jako jeden z prostředků a cest k naplnění tohoto cíle. Odsouzení, kteří si své vzdělání doplní, ať již v rámci výkonu trestu odnětí svobody nebo po svém propuštění, se tak mohou lépe začlenit do pracovního procesu, mít širší pracovní uplatnění, a tím získat jiné možnosti zisku potřebných finančních prostředků než prostřednictvím trestné činnosti.

Nutnost vzdělání totiž neroste pouze mezi odsouzenými, ale obecně v celé společnosti. Pachatelé trestné činnosti tak nemohou zůstat v pozadí, ale naopak se musí ještě intenzivněji této oblasti věnovat a zdokonalovat se. Často totiž pochází z rodinných a sociálních prostředí, které jim nenabízí tolik příležitostí ke vzdělávání, ať již ve finančních a celkových životních podmínkách nebo nedostatečné podpoře a motivaci.

1 CÍLE A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Hlavním cílem této bakalářské práce je zaměřit se na účinnost a vliv resocializačních programů pro odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody a možnost jejich uplatnění po propuštění na svobodu. Resocializaci zde budeme chápat zejména jako proces znovu začlenění se odsouzených po jejich propuštění z výkonu trestu odnětí svobody do majoritní společnosti a osvojení si širokou veřejností přijímaných norem chování. V této souvislosti se zaměříme i na schopnost odsouzených řešit každodenní stresové či jinak náročné situace vhodným způsobem, s ohledem na přijetí plné odpovědnosti za důsledky jejich jednání a rozhodnutí a s vysokým podílem samostatnosti a nezávislosti na okolí.

Úkolem bude specifikace, zhodnocení a využití programů zacházení, jejich struktury, realizace v jednotlivých typech věznic a konkrétní skladbu programu zacházení v námi vybrané Věznici Příbram. Vyzdvihneme přitom oblast vzdělávání a pracovního zařazení jako hlavní prostředky resocializace odsouzených ve věznici. Dále se zaměříme na návaznost další péče o odsouzené mimo zdi věznice po jejich propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou, kdy v teoretické části vysvětlíme základní pojmy a názvosloví související s problematikou vězeňství, resocializace a vzdělávání. Zaměříme se na historii vězeňství, aktuální stav věznic v ČR, dělení odsouzených a způsob resocializace a vzdělávání odsouzených pomocí programů zacházení.

Úvodní kapitola je věnována vysvětlení základního názvosloví, historii vězeňství i současné situaci ve Vězeňské službě České republiky a je zpracována na základě získaných informací z odborných publikací a internetových zdrojů.

Další teoretická kapitola shrnuje a vysvětluje podstatu stanovení a struktury programu zacházení, a to v jednotlivých typech věznic. Následně se zaměříme na konkrétní skladbu programů zacházení realizovaných ve Věznici Příbram a jejich souvislost s odměnami a tresty udělovanými a ukládanými odsouzeným. Popíšeme také na základě jakého hodnocení a jakých kritérií jsou programy zacházení stanovovány konkrétním odsouzeným, a to s přihlédnutím k jejich individuálním potřebám, osobnostním charakteristikám i charakteru trestné činnosti.

V rámci této části bakalářské práce se zaměříme přitom zejména na ty programy, které mají za cíl resocializaci, vzdělávání a pracovní zařazení odsouzených a jejich

přípravu na propuštění z výkonu trestu a následné uplatnění se v běžné společnosti po propuštění z výkonu trestu.

Praktická část bakalářské práce se bude věnovat popisu a charakteristice Věznice Příbram, jejímu zařazení v celkové struktuře věznic v České republice, a zkoumanému vzorku odsouzených, vybraných pro účely našeho zkoumání.

Popíšeme použité metody výzkumu, kdy hlavní z nich bude vlastnoručně sestavený strukturovaný dotazník s alternativními možnostmi odpovědí, a stanovíme základní hypotézy, jejichž vyhodnocení bude hlavním cílem této části.

Na základě shrnutí jednotlivých výsledků určíme účinnost, respektive její pravděpodobnost, jednotlivých programů zacházení, jejich efektivitu, hodnocení odsouzenými a zejména využitelnost pro praxi.

Budou zde navrhnutá možná vylepšení a doporučení k další realizaci programů zacházení u odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody a jejich provázanost s péčí o propuštěné odsouzené na svobodě.

2 ZÁKLADNÍ TEORETICKÁ VÝCHODISKA

Teoretická část bude rozdělena do několika podkapitol. Nejprve budou osvětlena základní pojmosloví a teoretická východiska, která souvisí s tematikou vězeňství, resocializace a vzdělávání. Dále bude popsána stručná historie vězeňství, konkrétně od období Habsburské monarchie, přes Československou republiku a další historická období, až po současnou situaci ve vězeňství. Rámcově bude objasněna organizační struktura Vězeňské služby České republiky, typy věznic, dělení odsouzených a strukturu a realizaci jednotlivých programů zacházení se zaměřením na přípravu odsouzených na jejich propuštění na svobodu. Vyzdvihneme také postup stanovení těchto programů s ohledem na individuální zvláštnosti jednotlivých skupin odsouzených.

Bude čerpáno z dostupných pramenů, literatury, platných zákonných norem, výročních zpráv Vězeňské služby České republiky a osobních zkušeností zaměstnanců námi vybrané Věznice Příbram.

2.1 Názosloví a základní pojmy ve vězeňství

Socializace - „proces, při kterém se jedinec začleňuje do společnosti, přičemž si osvojuje její hodnoty, normy, chování, schopnosti a učí se sociálním rolím. Výsledkem tohoto procesu je vytvoření "sociálního já", sociální identity a sociokulturní osobnosti. Socializace probíhá po celý život, nejdůležitější je však v dětství a mládí.“¹ V rámci tohoto procesu dochází k sociálnímu zrání, přebírání rolí, s nimi spojených norem a hodnot odpovídajících věku a pohlaví. Dochází k němu hrou, studiem, přípravou na narození dítěte atd. Současně se projevuje i nutné zapomínání rolí, které již nejsou v daném věku a situaci funkční. Do života každého zasahují jak události jedinečné (nemoc, smrt blízkého), tak celospolečenské (krize, války, revoluce apod.).

Resocializace - ne vždy jsou normy jedince ve shodě s těmi, jež zastává většinová společnost. To je dáno tím, že jedinec si je často osvojoval v rámci sociálních interakcí se skupinou, k níž náležel, a jejíž systém hodnot byl odlišný od hodnot, jež

¹ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd.2. Praha: Portál, 2007, s. 220.

přijímala a akceptovala majoritní společnost. Resocializace je tedy proces, jehož cílem je, aby daný jedinec přijal a osvojil si hodnoty a normy většinové společnosti.²

Prizonizace - negativní důsledek dlouhodobého pobytu ve vězení. Vězeňské prostředí intenzivně působí na odsouzené, u nichž může vlivem dlouhodobého pobytu dojít k výrazné ztrátě kontaktu s realitou běžného života. Důsledkem může být i to, že někteří z odsouzených přijmou život ve vězení jako svůj základní životní styl.³

Odsouzený - je ten, kdo byl v trestním řízení uznán vinným ze spáchání nějakého trestného činu a byl mu případně vyměřen určitý trest. Odsouzeným se ale stane až po právní moci odsuzujícího rozsudku, do té doby je stále obžalovaný.⁴ Po odsouzení získá záznam v rejstříku trestů a nelze na něj pohlížet jako na bezúhonného.

Obviněný - je označení pro osobu, proti které je vedeno trestní stíhání, jelikož je podezřelá ze spáchání trestného činu, a to policejním orgánem nebo výjimečně státním zástupcem. Po nařízení hlavního líčení se obviněný označuje jako obžalovaný. Odsouzeným je pak ten, proti němuž byl vydán odsuzující rozsudek, který již nabyl právní moci.

Vězení - „je to zařízení, ve kterém odsouzení vykonávají trest odnětí svobody. V České republice se dle přisnosti dohledu nad pachateli trestné činnosti rozlišují čtyři typy věznic - s dohledem, dozorem, ostrahou a zvýšenou ostrahou. Zřizování a rušení věznic je v kompetenci ministra spravedlnosti.“⁵

Vězeňská služba - „je ozbrojeným bezpečnostním sborem. Je zřízena zákonem č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky. Řídí ji generální ředitel Vězeňské služby, který je jmenován a odvolává ministrem spravedlnosti. Zajišťuje výkon vazby, výkon zabezpečovací detence a výkon trestu odnětí svobody,

² JEDLIČKA, R. a kol.: *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha, 2004, s. 332.

³ ZOUBKOVÁ, I., CEJP, M., MAREŠOVÁ, A., MOULISOVÁ, M., NIKL, J., SCHEINOST, M.: *Kriminologický slovník*. Plzeň, 2011, s. 143.

⁴ ČESKO. Zákon č. 141/1961 o trestním řízení soudním (trestní řád). [online]. In: *Sbírka zákonů, České republiky*. 1961, § 12, odst. 9. Dostupný z WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>>.

⁵ ČESKO. Zákon č. 169/1999 ze dne 30. června 1999 Zákon o výkonu trestu odnětí svobody. [online]. In: *Sbírka zákonů, České republiky*. 1999, Hlava I, Díl 1, § 5. [cit. 2015-12-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>>.

ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů a při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti. Odpovídá za dodržování podmínek VTOS, kdy střeží, převádí a eskortuje ve VTOS. Příslušníci Vězeňské služby ČR prostřednictvím programů zacházení soustavně působí na odsouzené s cílem vytvořit pro ně předpoklady pro jejich řádný život po propuštění.⁶

Funkce věznění - výkon trestu odnětí svobody má nejen ochránit většinovou společnost před pachateli trestné činnosti, ale zejména má vést k nápravě těchto pachatelů a k jejich úspěšnému znovu začlenění do běžné společnosti po propuštění na svobodu. Pro většinovou společnost má mít také odstrašující efekt a všemi těmito prostředky vést k celkovému snížení až vymizení recidivy, respektive páchání, trestné činnosti obecně.

Detenční ústav - jedná se o ochranné zařízení pro zvláště nebezpečné pachatele s duševními poruchami (psychiatrickými nebo sexuologickými nemocemi). Do tohoto zařízení se také umísťují osoby, které se odmítají podrobit ochranné léčbě nebo osoby, u kterých by léčba nepřinesla zlepšení.⁷ Jedince, umístěné v těchto ústavech, označujeme jako chovance.

Vzdělávání – jedná se o dlouhodobý proces, v jehož průběhu dochází k osvojování znalostí, dovedností a návyků. Probíhá formou učení, ať již školního či mimoškolního, získáváním zkušeností, nápodobou ostatních atd. Teorií vzdělávání se zabývá didaktika, která zkoumá formy, postupy a cíle výuky.

2.2 Historie vězeňství v ČR⁸

Stejně jako jiné oblasti lidského života, má i vězeňství svou historii, ovlivněnou charakterem konkrétní doby, společenskou a politickou situací. Rozdíl v přístupu k trestné činnosti a zacházení s jejich pachateli byl přitom dán mimo jiné i v podmínkách výkonu trestu, formách trestů i společenským postavením odsouzených.

⁶ ČESKO. Zákon č. 555/1992 ze dne 17. listopadu 1992 Zákon o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky. [online]. In: *Sbírka zákonů, České republiky*. 1993, Hlava I, § 1, § 2. [cit. 2015-12-11]. Dostupný z WWW: < <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-555>>.

⁷ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana*. Plzeň, 2008, s. 163.

⁸ <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/historie-104/historie-vezenstvi>

Také forma dělení odsouzených, zacházení s nimi, pracovní možnosti a další, prošli v rámci historie velkými změnami. Pro potřeby této práce přitom vyzdvihneme jen ty nejdůležitější z mezníků tohoto vývoje.

Vězeňství Habsburské monarchie (1850 - 1918)

V roce 1850 dochází na území habsburské monarchie včetně Čech, Moravy a Slezska k zestátnění soudnictví a vězeňství. Ve 2. polovině 19. století se rozvíjí vzdělávání vězňů, zejména mladistvých a sociální pomoc při propuštění, kterou poskytovaly dobrovolné spolky. Podle stupně zločinnosti a dosažené nápravy byli vězni dále rozdělováni do třech kázeňských tříd, kterým odpovídala různá míra přiznávaných zvýhodnění (např. nákup zboží, dopisování, návštěvy aj.). Chování a činnost trestanců upravoval tzv. Domácí řád a jeho porušování bylo kázeňsky trestáno. Nejpřísnějšími tresty bylo uložení pústu, tvrdého lože, samovazby nebo temnice. Všichni trestanci byli povinni vykonávat přidělenou práci, navštěvovat bohoslužby. Trestní ústavy byly střeženy vojskem až do vydání zákona č. 16/1914 ř. z., o sboru stráže vězeňské. Dohled nad výkonem trestu prováděl domácí komisař, příslušný vrchní státní zástupce a v nejvyšší instanci generální inspektor pro vězeňství.

Vězeňství Československé republiky (1918 -1939)

Po vzniku Československé republiky v roce 1918 byl převzat justiční a vězeňský systém rakouské monarchie. Základní legislativní úprava, organizace a správa vězeňství byla postupně zdokonalována počínaje rokem 1919. Zejména byl prohlubován progresivní systém výkonu trestu, založený na postupném zmírňování vězeňského režimu. Vězeňství bylo centrálně řízeno příslušným odborem na ministerstvu spravedlnosti, který úzce spolupracoval s Mezinárodní komisí pro trestní právo a vězeňství.

Vězeňství v Protektorátu Čechy a Morava (1939 -1945)

Po rozpadu Československé republiky a vzniku tzv. Protektorátu Čechy a Morava zůstal v podstatě zachován dosavadní justiční a vězeňský systém včetně základní legislativní úpravy, organizace a správy vězeňství. Každá norma vydávaná

protektorátní vládou byla schvalována říšským protektorem. Vězeňská zařízení, byla využívána zcela nebo zčásti pro potřeby německé justice a tajné státní policie – gestapa.

Obnova československého vězeňství (1945 – 1989)

Bezprostředně po osvobození od německé nacistické okupace rozhodovaly o umístování do vězeňských zařízení revoluční národní výbory. Byly zřizovány sběrné a pracovní tábory k soustřeďování německého obyvatelstva k deportaci. V roce 1948 vzniká kategorie tzv. protistátních vězňů, odsouzených státním soudem na základě zákona č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky. Podle vězeňského řádu z roku 1951 měli výrazně více omezení než kriminální vězni, což se řídilo Zákonem č. 321/1948 Sb. V roce 1961 obsahoval Řád pro výkon trestu odnětí svobody v nápravných zařízeních (NZ) kategorii tzv. třídních nepřátel, kteří vykonávali trest v nejpřísnějších podmínkách a byli zásadně zařazováni na fyzicky namáhavé a méně placené práce. K zásadní úpravě výkonu trestu odnětí svobody podle Standardních minimálních pravidel pro zacházení s vězni, doporučených OSN již v roce 1957, byl vydán zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Trest mohl být soudně zpřísněn umístěním do tzv. zostřené izolace. V rámci reformy vězeňství začal rozvíjet svojí činnost Výzkumný ústav penologický, který se zabýval studiem osobnosti vězněného pachatele a možnostmi jeho nápravy.

Reforma českého vězeňství (1990 -1992)

Prvním důležitým krokem k odstraňování důsledků tzv. normalizace ze 70. a 80. let bylo udělení amnestie za tzv. trestné činy proti republice a některé další trestné činy. Dnem 1. 1. 1990 vyhlásil nový prezident Václav Havel velmi širokou amnestii, po které zůstalo ve věznicích a NVÚ (nápravně výchovných ústavech) přibližně 6000 vězňů z předchozího stavu 22 000 vězněných osob. Se zrušením trestu smrti byl zaveden doživotní trest. V roce 1992 byla zpracována nová koncepce českého vězeňství v duchu Evropských vězeňských pravidel, ale i vlastních humanistických tradic, na jejímž základě byl vydán zákon č.555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži, který zásadním způsobem reformoval organizaci, řízení a výkon českého vězeňství.

Činnost Vězeňské služby ČR od roku 1993

Dnem 1. 1. 1993 zanikl Sbor nápravné výchovy a k plnění úkolů státní správy ve vězeňství byla zřízena Vězeňská služba ČR, zbavená přímého vlivu politických stran.

V souladu s požadavky na dodržování základních lidských práv a občanských svobod byl vydán zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby. K systémové a tvůrčí aplikaci požadavků Evropských vězeňských pravidel na základě nových poznatků a zahraničních zkušeností byl vydán zákon č.169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Dohled nad výkonem vazby a trestu začali vykonávat příslušní státní zástupci, poslanci a inspekční instituce při Radě Evropy a Organizaci spojených národů.

2.3 Současná situace ve vězeňství

Posláním Vězeňské služby ČR je zajišťovat výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody a bezpečnost a pořádek v soudních budovách. Vězeňská služba spravuje a střeží věznice, vazební věznice a detenční ústavy. Dále střeží, předvádí a eskortuje vězněné osoby.⁹

K dalším úkolům patří výzkum v oboru penologie, jehož výsledky jsou aplikovány v praxi. V České republice jsou čtyři typy věznic: s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou.

V současné době je v České republice 35 věznic, z nichž je 24 věznic (typu dohled, dozor, ostraha a zvýšená ostraha), 10 vazebních věznic a 2 detenční ústavy.

Počet vězněných osob v České republice je dle statistiky Generálního ředitelství Vězeňské služby k 29. únoru roku 2016 celkem 21 463.

⁹ ČESKO. Zákon č. 169/1999 Sb.: Zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů ČR*. 1999 [cit. 2016-01-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>>.

Obrázek č. 1: Stavy vězňených osob¹⁰

	Ženy	muži
Obvinění	158	1 812
Odsouzení	1 335	18 099
Chovanci*	5	54
Celkem	21 463	

*zabezpečovací detence

2.4 Typy věznic v ČR¹¹

Obrázek č. 2: Rozmístění věznic¹²

Věznice, vazební věznice a detenční ústavy v ČR

¹⁰ Stavy vězňených osob [online]. Praha, 2016 [cit. 2016-30-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/mesicni-statisticke-hlaseni-1233/mesicni-statisticke-hlaseni-pro-rok-2016>>.

¹¹ ČESKO. Zákon č. 169/1999 Sb.: Zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Sbirka zákonů ČR*. 1999, Hlava I, Díl 1, § 2 [cit. 2016-01-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>>.

¹² Mapa věznic, vazebních věznic a detenčních ústavů [online]. Praha, 2016 [cit. 2016-20-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/zakladni-informace-4/mapa-veznic-vazebnich-veznic-a-detencnich-ustavu>>.

V České republice se věznice rozdělují na věznice, vazební věznice a zabezpečovací detence. Věznice se pak dále dělí dle jejich zabezpečení do 4 skupin:

- A. dohled**
- B. dozor**
- C. ostraha**
- D. zvýšená ostraha**

Výkon trestu odnětí svobody

Účel výkonu trestu odnětí svobody vychází ze zákona č. 169/1999 Sb. kterým jsou stanoveny hlavní zásady výkonu trestu. „*Výkon trestu může být vykonán jen takovým způsobem, který respektuje důstojnost osobnosti odsouzeného a omezuje škodlivé účinky zbavení svobody.*“¹³ Základním cílem výkonu trestu je jednat s odsouzenými takovým způsobem, který podporuje postoje a dovednosti, které jim pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem.

A. Věznice s dohledem

Jedná se o nejmírnější typ věznice, kde se zpravidla umísťují odsouzení za trestný čin z nedbalosti.

- odsouzení zařazení do této věznice se mohou ve věznici pohybovat bez omezení
- pracují zpravidla mimo věznici
- návštěvy odsouzených probíhají zpravidla bez dohledu zaměstnance
- ředitel věznice může jednou za dva týdny povolit opuštění věznice na 24 hodin.

¹³ ČESKO. Zákon č. 169/1999 Sb.: Zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů ČR*. 1999, Hlava I, Díl 1, § 2 [cit. 2016-01-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>>.

B. Věznice s dozorem

Do tohoto typu věznice se umisťují odsouzení, kteří již byli soudem uznáni vinnými ze spáchání trestného činu, a byli již ve výkonu trestu odnětí svobody za úmyslný trestný čin. Dále pak prvotrestaní s trestní sazbou do tří let.

- ve věznici se odsouzení pohybují zpravidla organizovaně pod dohledem zaměstnance
- ředitel může povolit volný pohyb uvnitř věznice
- odsouzení pracují zpravidla na nestřežených pracovištích mimo věznici
- mohou se zúčastnit akcí mimo věznici, vždy však pod dohledem zaměstnance
- návštěvy jsou zpravidla bez dohledu, a jednou za měsíc je možno opuštění věznice na 24 hodin.

C. Věznice s ostrahou

Do věznice s ostrahou spadají odsouzení za úmyslný trestný čin, pokud byli odsouzeni k trestu odnětí svobody na dobu převyšující 3 roky nebo pokud již byli v minulosti za úmyslný trestný čin ve výkonu trestu odnětí svobody, přičemž není dán důvod pro zařazení do věznice se zvýšenou ostrahou.

- v prostorách věznice se odsouzení pohybují organizovaně pod dohledem zaměstnance
- pracují zpravidla uvnitř věznice, nebo na střežených pracovištích mimo věznici
- dohled nad pracovní činností je zpravidla 1x za 45 minut
- návštěvy jsou pod dohledem zaměstnance
- výjimečně lze jednou za měsíc povolit opuštění věznice na 24 hodin

D. Věznice se zvýšenou ostrahou

Do tohoto typu jsou zařazováni odsouzení na doživotí, zvláště nebezpeční recidivisté, osoby, jimž byl uložen trest odnětí svobody na dobu nejméně 8 let, nebo odsouzení za úmyslný trestný čin, kteří v posledních pěti letech uprchli z výkonu trestu odnětí svobody nebo z vazby.

- v prostorách věznice se odsouzení pohybují organizovaně pod dohledem příslušníka
- pracují uvnitř věznice nebo na celách
- dohled nad pracovní činností je 1x za 30 minut
- NEPOVOLUJE se volný pohyb uvnitř věznice
- návštěvy jsou zpravidla pod dohledem příslušníka

O tom, do jakého typu věznice bude odsouzený zařazen k výkonu trestu, rozhoduje soud.

Vazební věznice

„Dokud není pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu vyslovena vina, nelze na toho, kdo byl vzat do vazby, hledět, jako by byl vinen. Během výkonu vazby smí být obviněný podroben jen těm omezením, která jsou nutná ke splnění účelu vazby z hlediska jejího důvodu a k zachování stanoveného vnitřního pořádku a bezpečnosti. Ve výkonu vazby nesmí být ponižována lidská důstojnost obviněného a nesmí být podrobován fyzickému ani psychickému nátlaku.“¹⁴

Soud může nařídit vazbu, pokud má obavu, že obviněný:

- A. uprchne, nebo se bude skrývat (tzv. útěková vazba)
- B. bude působit na dosud nevyslechnuté svědky, nebo spoluobviněné, nebo jinak mařit stíhání (tzv. koluzní vazba)
- C. bude pokračovat v trestné činnosti, pro niž je stíhán (tzv. předstižná vazba)

Zabezpečovací detence:

Výkon zabezpečovací detence v ústavech pro výkon zabezpečovací detence, které zpravuje Vězeňská služba České republiky, upravuje předpis č. 129/2008 Sb. ze dne 19. 3. 2008, Zákon o výkonu zabezpečovací detence. Do výkonu zabezpečovací detence se umísťují osoby (chovanci) jen na základě soudem nařízeného výkonu

¹⁴ ČESKO. Zákon č. 293/1993 Sb.: Zákon o výkonu vazby. In: *Sbírka zákonů ČR*. 1993, Hlava I, Díl 1, § 2 [cit. 2015-01-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-293>>.

zabezpečovací detence. Výkonem této detence se sleduje ochrana společnosti, terapeutické a výchovné působení na osoby umístěné v zabezpečovací detenci. Zabezpečovací detence jsou vykonávány v ústavech se zvláštní ostrahou a s léčebnými, psychologickými, vzdělávacími a rehabilitačními programy.

2.5 Dělení odsouzených

V rámci systému českého vězeňství se rozlišuje několik možných dělení odsouzených. V první řadě je nutné rozlišit dvě základní kategorie, a to obviněný a odsouzený. Toto dělení je dáno stádiem trestního stíhání, ve kterém se daný jedinec nachází. Za obviněného je považován pachatel, kterému bylo sděleno obvinění, a byl umístěn do vazby. Na obviněného je třeba nahlížet jako na nevinného, dokud není pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu vyslovena vina.¹⁵

Odsouzený je již pravomocně odsouzen za prokazatelně spáchaný trestný čin. Odsouzení se dělí dle tzv. vnější diferenciaci, dle typu věznice, do které byl odsouzen a soudem zařazen. Toto souvisí s charakterem jeho trestné činnosti a její závažností. V rámci jednotlivých typů věznic se pak k dělení odsouzených používá vnitřní diferenciaci odsouzených, která je dělí do tří prostupných skupin, první, druhá a třetí. Toto dělení vypovídá o chování odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody a jeho plnění stanoveného programu zacházení, kdy v první skupině jsou nejlépe hodnocení odsouzení a ve třetí skupině nejhůře hodnocení.

Podle množství spáchaných trestných činů, lze odsouzené dále dělit na prvotrestané a více trestané a prvovězněné a vícevězněné. Toto členění je dáno počtem spáchaných trestných činů a skutečností, zda jim za ně byl uložen podmíněný či nepodmíněný trest. Další dělení odsouzených je možné dle věku, a to na mladistvé odsouzené do 18 let věku, odsouzené blízké mladistvému věku do 20-ti let, mladé dospělé do 26-ti let a dospělé odsouzené nad 26 let.

Jiné dělení je dle specifických charakteristik odsouzených - drogově závislí, respektive odsouzení na odděleních pro odsouzené se specifickou poruchou chování způsobenou užíváním návykových látek, trvale pracovní nezařaditelní, odsouzení připravující se na propuštění v rámci výstupních oddělení a další. Odsouzené lze také

¹⁵ ČESKO. Zákon č. 293/1993 Sb.: Zákon o výkonu vazby. In: *Sbírka zákonů ČR*. 1993, Hlava I, Díl 1, § 2 [cit. 2015-01-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-293>>.

z jednoduchého hlediska členit dle pohlaví, avšak toto se netýká Věznice Příbram, neboť zde výkon trestu odnětí svobody vykonávají pouze odsouzení muži.

2.6 Programy zacházení

2.6.1 Komplexní zpráva

Při stanovování programů zacházení vycházíme ze skutečnosti, že všichni jedinci, a tedy i odsouzení, jsou naprosto individuálními bytostmi, s charakteristickými osobnostními vlastnostmi, což vyplývá z jejich psychických a fyzických dispozic v kombinaci s vlivy výchovy a učení. Posouzení těchto individuálních odlišností je základním předpokladem pro stanovení optimálního přístupu zacházení, tzn. Stanovení odpovídajícího a v maximální možné míře účinného programu zacházení, jehož cílem je naplnění účelu výkonu trestu.

„Komplexní zpráva je shrnutím výsledků psychologického, pedagogického, případně lékařského posouzení a jiných dostupných materiálů k osobě odsouzeného. Komplexní zpráva se vytváří na nástupním oddělení, tedy v nejbližší možné době po umístění odsouzeného do výkonu trestu. Na její tvorbě se podílí psycholog, speciální pedagog, sociální pracovník a vychovatel.“¹⁶

Všichni výše uvedení zaměstnanci se podílí v rámci své odbornosti na stanovení individuálních potřeb a osobnostních a dalších charakteristik odsouzených tak, aby mohla být vytvořena celková zpráva. Ta obsahuje mimo jiné popis charakteru trestné činnosti, počet dosavadních trestných činů, sociální zázemí odsouzeného, jeho vzdělání a pracovní zkušenosti, popis charakteru osobnosti, motivaci ke změně dosavadního způsobu života, postoj k trestnému činu, závislosti atd.

Při sestavování komplexní zprávy o odsouzeném přitom nevycházejí pouze ze samotné výpovědi daného jedince, která nemusí být vždy zcela objektivní, ale i z jeho neverbálních projevů, poznatků z anamnézy, spisového materiálu či zápisů dalších odborníků, kteří s odsouzeným přišli do styku.

¹⁶ ČESKO. Zákon č. 169/1999 ze dne 30. června 1999 Zákon o výkonu trestu odnětí svobody. [online]. In: *Sbírka zákonů, České republiky*. 1999, Hlava III, §41, ods.2., [cit. 2012-12-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>>.

Všechny tyto informace ovlivňuje i osobnost samotného hodnotitele, což může vést k dalšímu dodatečnému zkreslení. Základní kritéria posuzování, jako vzdělání, pracovní zkušenosti, sociální zázemí apod., jsou dána, avšak například posouzení osobnosti, motivace, přijetí viny nebo individuálních schopností a dovedností, může být značně subjektivní. Hodnocení je ovlivněno osobními a profesními zkušenosti, přirozenou citlivostí a schopností empatie každého z hodnotitelů.

Z tohoto důvodu byl vytvořen nový hodnotící program SARPO (Souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených, viz. níže), který má za cíl eliminovat vliv subjektivního hodnocení a zajistit co nejobjektivnější hodnocení odsouzených, na jehož základě je pak stanoven nejvhodnější program zacházení.

SARPO je jednotný, objektivní, strukturovaný a cílený nástroj hodnocení odsouzených, který je schopen výpočtu statického a dynamického rizika. Zaměřen je zejména na identifikaci specifické trestné činnosti (násilí, sex a drogy). Odhaluje riziko újmy (obětí) a rizikové kriminogenní faktory (odhad recidivy) a obsahuje zhodnocení motivace, sebereflexe a schopnost učení odsouzeného. Hlavním účelem hodnocení rizik je především předvídat pravděpodobnost opakování trestné činnosti odsouzených a tomuto přizpůsobit program zacházení.

Také na tomto hodnocení se podílí tým vyškolených zaměstnanců, a to ve stejném složení jako v původní komplexní zprávě, tedy psycholog, speciální pedagog, sociální pracovník a vychovatel. Nástroj SARPO umožňuje efektivnější a hlavně objektivnější způsob, jak posoudit osobnost, chování, návyky, postoje a další důležité aspekty odsouzených, a tím lépe vybrat nejvhodnější program zacházení.

Přestože tvůrci tohoto programu považují hodnotící nástroj za zcela objektivní, je zjevné, že i zde má vliv subjektivní postoj hodnotitele. U jednotlivých hodnocených položek jsou sice přednastaveny možnosti odpovědí, konkrétní výběr odpovědi však určuje i nadále hodnotitel, který navíc může v závěru hodnocení doplnit nebo zvýšit či snížit jeho bodovou hodnotu.

2.6.2 Struktura a realizace programu zacházení ¹⁷

Program zacházení se zpracovává na základě komplexní zprávy o odsouzeném s ohledem na délku trestu, charakteristiku osobnosti a příčiny trestné činnosti. Program

¹⁷ ČESKO. Zákon č. 169/1999 Sb.: Zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, In: *Sbírka zákonů ČR 1999.*, Dostupné z WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>>.

zacházení obsahuje konkrétně formulovaný cíl působení na odsouzeného, metody zacházení s odsouzeným směřující k dosažení tohoto cíle a způsob a četnost hodnocení.

Pravidelnou součástí programu zacházení je určení způsobu zaměstnávání odsouzeného, případně jeho účasti na pracovní terapii, vzdělávání anebo jiné náhradní činnosti, směřující k vytvoření předpokladů pro jeho soběstačný život v souladu se zákonem. Pokud u odsouzeného přichází v úvahu více variant programu zacházení, umožní se mu výběr. V rámci programu zacházení se pro odsouzené nezařazené do výstupního oddělení vytvářejí nejméně 3 měsíce před propuštěním podmínky pro soběstačný život v souladu se zákonem a za tímto účelem se aktualizuje program zacházení.

Program zacházení s odsouzenými se člení na:

- pracovní aktivity,
- vzdělávací aktivity,
- speciálně výchovné aktivity,
- zájmové aktivity,
- oblast utváření vnitřních vztahů.

Pracovními aktivitami programu zacházení se rozumí:

- zaměstnávání,
- práce potřebná k zajištění každodenního provozu věznice,
- pracovní terapie, vedená zaměstnanci Vězeňské služby s potřebným odborným vzděláním.

Vzdělávacími aktivitami programu zacházení se rozumí:

- vzdělávání organizované či realizované středním odborným učilištěm,
- vzdělávání vedené či kontrolované zaměstnanci oddělení výkonu trestu (oddělení výkonu vazby a trestu),
- vzdělávání v korespondenčních kursech a v síti základních, středních, vyšších odborných nebo vysokých škol České republiky.

Speciálními výchovnými aktivitami programu zacházení se rozumí sociální, speciální pedagogické, psychologické a terapeutické působení vedené zaměstnanci s potřebným odborným vzděláním, zaměřené zejména na:

- oblast příčin a důsledků páchaní trestné činnosti,
- rizika a kriminogenní potřeby,
- osobnost odsouzeného,
- změnu postojů, myšlení a chování odsouzeného.

Zájmové aktivity tvoří ty druhy aktivit s odsouzenými, které směřují zejména k rozvoji jejich schopnosti smysluplně trávit volný čas a věnovat se aktivitám, které jsou společensky přijatelné a žádoucí. Tedy jako alternativa nežádoucího chování v podobě páchaní trestné činnosti či různých forem závislosti.

Oblast utváření vnějších vztahů představuje udržování kontaktů odsouzených s jejich rodinným a sociálním zázemím. Řadí se sem nejen korespondenční a telefonický kontakt odsouzených s jejich blízkými, ale zejména možnost realizace návštěv, a to nejen ve věznici, ale i mimo ni.

Realizace programů zacházení ve věznici s dohledem

Program zacházení ve věznici s dohledem je realizován převážně individuální formou se zaměřením na vlastní iniciativu a samostatnost odsouzených. Výchovné působení směřuje zejména k přijetí odpovědnosti za důsledky svého jednání a svých rozhodnutí, rozvíjení smyslu pro povinnost a dodržování zákonných a společenských norem. Hlavní náplní programu zacházení je zde pracovní zařazení a účast na extramurálních aktivitách.

Realizace programů zacházení ve věznici s dozorem

Ve věznici s dozorem se také uplatňuje především individuální forma působení na odsouzené v rámci programu zacházení. Jejich činnosti jsou však již více řízené a usměrňované ze strany zaměstnanců. Nároky jsou kladeny zejména na plnění stanovených povinností, včetně dodržování termínovaných úkolů. I zde se vyzdvihuje

nutnost přijetí odpovědnosti za důsledky jejich činů. Převažují pracovní činnosti, respektive pracovní zařazení, doplněné o aktivity zaměřené na úspěšné zvládnutí přechodu odsouzeného do běžné společnosti po propuštění z výkonu trestu.

Realizace programů zacházení ve věznici s ostrahou

Program zacházení pro odsouzené zařazené ve věznici s ostrahou využívá převážně skupinové formy aktivit, které vedou jednotliví zaměstnanci věznice. Je zde větší prostor pro přímé působení a ovlivňování odsouzených v rámci jednotlivých aktivit. Pozornost je zaměřena na dodržování společenských norem a odpovědné plnění přidělených úkolů. Odsouzení se dále vzdělávají, účastní se zájmových aktivit, ve kterých se učí smysluplně trávit volný čas, pracují na svém přístupu k trestné činnosti, dodržování právních norem a změně dosavadního způsobu života. Dle možností věznice jsou také pracovně zařazení.

Odsouzení mladí dospělí

Hlavním cílem u tohoto typu odsouzených je zařazení co největšího počtu z nich do pracovního procesu. Postupuje se přitom od prací potřebných pro zajištění každodenního chodu věznice, přes brigádnickou činnost až po plné pracovní zařazení. Odsouzení jsou vybíráni dle toho, jak se v rámci těchto činností osvědčí. Dalším hlavním cílem programu zacházení je v případě mladých dospělých dokončení a rozšíření jejich vzdělání, například absolvováním některého z rekvalifikačních kurzů.

Výstupní oddělení

Výstupní oddělení je specifickým typem oddělení výkonu trestu odnětí svobody, kam jsou umisťováni odsouzení, jejichž celková délka výkonu trestu přesáhla 3 roky, a kterým zbývá zpravidla maximálně 6 měsíců do propuštění. Dále sem mohou být umisťováni odsouzení, kteří nesplňují výše uvedená kritéria, ale kteří potřebují pomoci s bezproblémovým přechodem do běžné společnosti po propuštění, neboť nemají žádné sociální zázemí.

Hlavním posláním výstupního oddělení je snižovat negativní vlivy dlouhodobého pobytu ve výkonu trestu odnětí svobody a připravit odsouzené na jejich

propuštění. Pomoci jim osvojit a prohloubit si dovednosti základní sebeobsluhy, samostatnost a pracovní dovednosti. Ve spolupráci se sociální pracovníci kontaktují Úřady práce či pracovní agentury k zajištění zaměstnání, případně sociální kurátory a různé nestátní neziskové organizace, které jim mohou pomoci se zajištěním ubytování.

Odsouzení cizinci

Mezi cizince řadíme všechny odsouzené, kteří jsou cizími státními příslušníky (dále jen cizinci), tzn., že nemají české státní občanství. Do tohoto termínu tak zahrnujeme i odsouzené občany Slovenské republiky, které však oddělujeme od tzv. cizinců v pravém slova smyslu. U občanů SR by ztrácel program pro cizince, jehož hlavním cílem je vyrovnání sociokulturních odlišností, svůj význam.

Hlavním cílem programu zacházení je pomoci odsouzeným cizincům k adaptaci na podmínky výkonu trestu odnětí svobody v naší republice a zapojení se do programu zacházení i přes jazykovou bariéru. Na prvním místě je tak kurz českého jazyka pro cizince a kurz poznávání kulturních a sociálních odlišností. Ve spolupráci se sociálními pracovníci je jim také umožněn kontakt s příslušnými ambasádami v ČR.

Struktura programu zacházení - Věznice Příbram: ¹⁸

Pracovní aktivity programu zacházení

- zaměstnávání odsouzených na střežených a nestřežených pracovištích ve věznici, zaměstnávání odsouzených mimo věznici,
- brigádnické činnosti bez nároku na finanční ohodnocení,
- práce potřebné pro zajištění každodenního chodu věznice,
- pracovní terapie.

¹⁸ ČESKO. Zákon č. 169/1999 Sb.: Zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů ČR*. 1999. Dostupné z WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>>.

Vzdělávací aktivity programu zacházení

- kurz všeobecného vzdělávání,
- kurz všeobecného vzdělávání – osvojování pracovních návyků,
- kurz právního vědomí,
- kurz českého jazyka a literární klub,
- rekvalifikační kurzy - kurz „Jednoduché obsluhy pro zařízení restauračního typu“,
- kurz „Jednoduché kuchařské práce pro zařízení restauračního typu“,
- kurz „Základy obsluhy PC“.

Speciálně výchovné aktivity programu zacházení

- sociálně právní poradenství,
- komunitní setkání,
- předcházení možného selhání,
- pohybově relaxační terapie,
- psychosociální poradenství,
- program Zastav se, zamysli se a změň se.

Zájmové aktivity programu zacházení

- kroužek sportovních her,
- čtenářský kroužek,
- kulturní kroužek,
- zdravý životní styl,
- hudební kroužek,
- rukodělné činnosti.

Oblast utváření vnějších vztahů

- neobsahuje aktivity, ale kontakt odsouzeného s jeho sociálním zázemím,
- je sem řazen kontakt písemný, telefonický, návštěvy ve věznici a účast na extramurálních aktivitách, tj. aktivitách mimo věznici, které mohou být

se zaměstnancem nebo bez zaměstnance - vycházka s návštěvou
či krátkodobé přerušení výkonu trestu odnětí svobody.

Vzdělávání odsouzených

Jedním z klíčových aspektů resocializace odsouzených v rámci výkonu trestu odnětí svobody je vzdělávání. To probíhá v rámci jednotlivých aktivit vedených odbornými zaměstnanci věznice, dále ve spolupráci s dalšími vzdělávacími subjekty, především školskými vzdělávacími středisky při vybraných věznicích (střední odborné učiliště, učiliště a odborné učiliště ve Věznici Pardubice nebo Všehrdy), ale také externími odbornými učilišti. Vyučení v oboru, středoškolské a vysokoškolské vzdělání, si odsouzení mohou v některých případech doplnit také korespondenční formou.

Všeobecné zvyšování gramotnosti je jedním z cílů společnosti jako celku. Je tedy logické, že se po něm volá i odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody, u nichž je vnímáno jako jeden ze základních předpokladů jejich úspěšné resocializace, tedy znovu začlenění se do běžné společnosti po propuštění. Prvotně se v této souvislosti nevzdvíhuje vzdělání samo o sobě, ale zejména vztah vzdělání k možnosti pracovního zařazení. Pracovní zařazení je pak vnímáno jako prostředek získávání finančních prostředků z legálních zdrojů a tím snížení recidivy trestné činnosti.

Největší počet část odsouzených ve výkonu trestu má pouze základní vzdělání, část z nich se vyučila, případně nedoučila v některém z oborů. K nejčastějším příčinám této skutečnosti patří zanedbanost v oblasti výchovy v primárních či náhradních rodinných prostředích. Dále také nedostatečná či zcela chybějící motivace. Rozběhlý proces vzdělávání často přeruší odsouzení do výkonu trestu odnětí svobody.

Mezi odsouzenými se vyskytují i jedinci, kteří mají velmi nízkou inteligenci, případně jsou zcela negramotní. V jejich případě tak vzdělávání obsahuje základní učení se číst a psát a také orientovat se v každodenních životních událostech a situacích, například jednání s úřady.

Ti, kteří mají alespoň základní vzdělání, mohou dále zvyšovat svou kvalifikaci v různých oborech lidské činnosti, doplnit si maturitu, případně ve velmi malém počtu odsouzených dosáhnout i vysokoškolského vzdělání. Tito odsouzení musí být schopni pochopit přednášenou látku a absolvovat praktická cvičení a nácvik odborných dovedností.

K hlavním kurzům v této oblasti řadíme ve Věznici Příbram Kurz jednoduché obsluhy pro zařízení restauračního typu, Kurz základů psaní na stroji a/nebo PC a v neposlední řadě „Komplexní reintegrační program pro osoby opouštějící prostředí Věznice Příbram“.

V rámci Kurzu jednoduché obsluhy pro zařízení restauračního typu se odsouzení učí základním znalostem v oboru číšník. Získávají znalosti týkající se obsluhy, pohostinství, stolování, a to nejen v oblasti teoretické, ale zejména prostřednictvím praktických nácviků. Odsouzení se tak po propuštění mohou pracovně uplatnit v oboru gastronomie, zejména jako pomocné síly obsluhy či drobných kuchařských prací.

Kurz základů psaní na stroji a/nebo PC je zaměřen na získání praktických dovedností nejen v psaní na stroji či PC všemi deseti, ale komplexně na zvládnutí obsluhy počítače, základních programů MS Word, Excel apod. Vzdělání v oblasti počítačové gramotnosti je přitom v dnešní době všeobecně pokládáno za jedna ze základních dovedností, potřebných k úspěšnému začlenění se do pracovního procesu, neboť orientace v této oblasti je potřebná téměř ve všech oborech lidské činnosti.

K dalším vzdělávacím aktivitám patří například kurzy cizích jazyků, jako je německý a anglický jazyk. Ty jsou však určeny především pro odsouzené, kteří mají již nějaké základní znalosti v této oblasti, a kteří plánují pracovní uplatnění v zahraničí.

Výše jmenovaný „Komplexní reintegrační program pro osoby opouštějící prostředí Věznice Příbram“ je jedním z největších vzdělávacích projektů, odsouzení se zde mohou vyučit v oboru kovo výroby a dřevovýroby. Již během pobytu ve věznici připravuje tým odborníků odsouzené z cílové skupiny na život po propuštění. Jednak prostřednictvím odborného vzdělání (obor kovovýroba, částečně svářeč, a dřevovýroba), které jim usnadní nalezení pracovního místa, jednak formou individuálního motivačně-poradenského programu, který posílí jejich motivaci ke vstupu do zaměstnání.

Po jejich propuštění jim reálně pomůže získat pracovní místo (tým odborníků oslovuje konkrétní zaměstnavatele a nabízí jim pracovní síly) a v případě potřeby i odpovídající možnost ubytování.

Klientům programu je i mimo věznici dále k dispozici ucelený program reintegrace a pracovně právního poradenství, které jim pomůže řešit krizové situace, jež mohou nastat v komunikaci se zaměstnavatelem, rodinou nebo úřady.

Teoretickou a praktickou výuku zajišťují zaměstnanci věznice s požadovaným vzděláním, konkrétně mistr odborného výcviku pro zajištění praktické výuky,

pedagogové pro zajištění teoretické výuky a psycholog zajišťující individuální motivačně-poradenský program.

Pracovníci Centra podpory podnikání Praha, a.s., které je garantem projektu, se podílejí formou administrace, řízení projektu a vedením finančních záležitostí. Koordinují veškeré činnosti, vyhledávají vhodné zaměstnavatele a průběžně s nimi spolupracují. Cílem je vytvoření pracovních míst pro osoby po výkonu trestu, které úspěšně absolvují vzdělávací program. Dále podporují osoby po výkonu trestu - reintegrační asistence, poskytování pracovně-právního poradenství, řešení jejich problémů na novém pracovišti.

Cílem projektu je minimalizovat společenské znevýhodnění osob opouštějících výkon trestu odnětí svobody a zlepšit jejich pozici na pracovním trhu.

Začátkem roku 2016 byl zahájen další vzdělávací projekt „CZ 15 Zvýšení efektivity přípravy vězňů před propuštěním z Věznice Příbram“. Hlavní náplň tohoto projektu je tvořena právě vzdělávacími kurzy, a to v oborech - Jednoduchá obsluha PC, Kuchařské práce a Jednoduchá obsluha restauračního typu. V rámci tohoto projektu dojde také k výstavbě nové vzdělávací a výrobní haly, která bude využívána i k dalším aktivitám programu zacházení.

Pracovní zařazení odsouzených

Stejně významnou součástí resocializace odsouzených a zacházení s nimi je jejich zaměstnávání. Pracovní zařazení umožňuje odsouzeným nejen smysluplně trávit volný čas ve výkonu trestu odnětí svobody, ale také osvojovat a rozvíjet jejich pracovní návyky. Dále jim umožňuje řešení jejich finančních problémů, splácení dluhů, podpora rodiny a další. Díky finančním prostředkům také mohou (a musí) hradit náklady spojené s výkonem trestu. Zaměstnávání odsouzených je přitom jedním z nejtěžších úkolů vězeňství, jelikož je nutné dodržovat především bezpečnostní opatření.

Dle Zákona č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody, §28, je „*odsouzený ve výkonu trestu povinen dodržovat stanovený pořádek a kázeň, plnit pokyny a příkazy zaměstnanců Vězeňské služby, pracovat, pokud je mu přidělena práce a není uznán*

*dočasně práce neschopným nebo není po dobu výkonu trestu uznán zdravotně nezpůsobilým k výkonu práce."*¹⁹

Dle § 30 téhož zákona „, k zaměstnávání odsouzeného u jiného subjektu, jehož zřizovatelem nebo většinovým vlastníkem není stát, je třeba jeho předchozího písemného souhlasu." ²⁰ Smlouva mezi věznicí a jiným subjektem stanoví podrobnější podmínky, za nichž budou odsouzení pracovat, případně i postup při zaškolení odsouzených k výkonu určených prací a způsob zvyšování jejich pracovní kvalifikace.

Dle NGŘ 45/2015 „o výběru a zařazování odsouzených, obviněných a chovanců na pracoviště“ dělíme pracoviště určená k výkonu pracovního zařazení odsouzených na:²¹

- střežená pracoviště,
- nestřežená pracoviště,
- pracoviště s volným pohybem v prostorách věznice,
- pracoviště s volným pohybem mimo věznici.

Rozsah těchto pracovišť zřizuje komise, určená pro jejich posuzování, jejímiž členy jsou: vedoucí nebo zástupce vedoucího oddělení výkonu trestu, vedoucí nebo zástupce vedoucího oddělení vězeňské stráže, vedoucí oddělení prevence a stížností nebo určený příslušník, vedoucí provozovny střediska hospodářské činnosti (SHČ), technik bezpečnosti práce a lékař.

Zástupci těchto oddělení se dle svých kompetencí a odbornosti spolupodílí na celkové zaměstnanosti vězněných osob. Přitom se zaměřují především na:²²

- zařazování vězněných osob na pracoviště, přerazování mezi pracovišti a jejich vyřazování z pracovišť,
- výběr a posuzování pracovišť vězněných osob,

¹⁹ ČESKO. Zákon č. 169/1999 Sb.: Zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů ČR*. 1999, Hlava I, Díl 1, § 8 [cit. 2016-01-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>>.

²⁰ ČESKO. Zákon č. 169/1999 Sb.: Zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů ČR*. 1999, Hlava I, Díl 1, § 8 [cit. 2016-01-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>>.

²¹ NGŘ č.45/2015, o výběru a zařazování odsouzených, obviněných a chovanců na pracoviště. Sbírnka nařízení generálního ředitele VS ČR - Praha, ze dne 10. 11. 2015, Interní materiál VS ČR.

²² NGŘ č.45/2015, o výběru a zařazování odsouzených, obviněných a chovanců na pracoviště. Sbírnka nařízení generálního ředitele VS ČR - Praha, ze dne 10. 11. 2015, Interní materiál VS ČR.

- zajišťování potřebného zaškolení vězňených osob k výkonu pracovních činností,
- organizování odborných a jiných školení k získání, rozšíření pracovní kvalifikace vězňených osob,
- péči o bezpečnost a ochranu zdraví při práci vězňených osob a jejich kontrolu na pracovištích,
- rozdělování vězňených osob do pracovních skupin,
- organizování porad s pracovními skupinami k řešení problematiky organizace práce a plnění pracovních úkolů,
- navrhování rozvržení pracovní doby, její úpravy a práce přesčas.

Střežené pracoviště²³

Jedná se o pracoviště, které je umístěno, případně zřízeno, ve střeženém prostoru ve věznici, kde jsou k zabránění útěku nebo zajištění bezpečnosti používány prostředky vězeňské a justiční stráže a střežení příslušníky vězeňské služby. Jako střežené pracoviště může být zřízeno i místo výkonu práce mimo věznici, pokud splňuje výše uvedené bezpečnostní prvky.

Na tato pracoviště zařazuje odsouzené ředitel věznice na základě doporučení odborné komise, která jejich zařazení schválila. Na střežených pracovištích vězňených osob se určeným zaměstnancem zabezpečuje kontrolní činnost, a to v rozsahu minimálně jedenkrát za 45 minut a dále vždy na začátku a před ukončením pracovní doby. Kontrolní činnost se zaměřuje také na uložení, odevzdání a uzamčení přidělených pracovních nástrojů, náradí a materiálů na stanoveném místě a stanoveným způsobem.

Nestřežené pracoviště²⁴

Nestřežená pracoviště se zřizují v administrativních budovách a podobných objektech věznice, které jsou umístěny mimo střežený prostor. Zde zařazení odsouzení vykonávají úklidové, údržbářské a jiné pomocné práce.

²³ NGŘ č.45/2015, o výběru a zařazování odsouzených, obviněných a chovanců na pracoviště. Sbírnka nařízení generálního ředitele VS ČR - Praha, ze dne 10. 11. 2015, Interní materiál VS ČR.

²⁴ NGŘ č.45/2015, o výběru a zařazování odsouzených, obviněných a chovanců na pracoviště. Sbírnka nařízení generálního ředitele VS ČR - Praha, ze dne 10. 11. 2015, Interní materiál VS ČR.

Na těchto pracovištích nejsou k zabránění útěku nebo zajištění bezpečnosti používány prostředky vězeňské a justiční stráže ani střežení příslušníky vězeňské služby. I zde jsou však k zajištění bezpečnosti využívány pravidelné kontroly pověřeného pracovníka, zpravidla vychovatele, a to obdobným způsobem jako na pracovištích střežených, avšak v delších časových intervalech.

Pracoviště s volným pohybem mimo věznicí²⁵

Na toto pracoviště mohou být zařazeni pouze odsouzení, kteří vykonávají trest odnětí svobody v typu věznice s dohledem nebo dozorem. Na tato pracoviště, která jsou zřízena mimo prostory věznice, docházejí odsouzení bez doprovodu zaměstnance věznice, zpravidla jsou vyzvednuti zaměstnanci firmy, ve které jsou pracovníčně zařazeni. Dohled nad pracovní činností odsouzených, jejich chováním a přítomností na pracovišti, uložením přidělených nástrojů, náradí a materiálů na pracovišti zajišťuje taktéž zaměstnavatel, minimálně jedenkrát týdně tuto kontrolu vykonává i pověřený zaměstnanec věznice, zpravidla vychovatel.

Pracoviště s volným pohybem v prostoru věznice²⁶

Volný pohyb pro odsouzené při plnění pracovních úkolů v prostorách věznice probíhá tak, že odsouzený samostatně odchází z ubytovacího prostoru, přesouvá se na pracoviště a zpět (bez tohoto volného pohybu se odsouzení ohybují v prostorách věznice pouze za doprovodu zaměstnance). Povolit tento volný pohyb může pouze ředitel věznice opět na základě doporučení a schválení odborné komise. Uděluje se odsouzeným, kteří vykonávají trest odnětí svobody ve věznici typu dozor a ostraha.

2.6.3 Odměny a tresty ve výkonu trestu odnětí svobody

Odměny a odměňování odsouzených jsou především motivačního charakteru. Jejich udělování zajišťuje odsouzeným různé formy výhod v podobě finančních odměn, možnosti větších nákupů, mimořádné vycházky nebo přeřazení do lepší skupiny vnitřní

²⁵ NGŘ č.45/2015, o výběru a zařazování odsouzených, obviněných a chovanců na pracoviště. Sbírnka nařízení generálního ředitele VS ČR - Praha, ze dne 10. 11. 2015, Interní materiál VS ČR.

²⁶ NGŘ č.45/2015, o výběru a zařazování odsouzených, obviněných a chovanců na pracoviště. Sbírnka nařízení generálního ředitele VS ČR - Praha, ze dne 10. 11. 2015, Interní materiál VS ČR.

diferenciace. Odměňování navrhuji zaměstnanci vězeňské služby, a to za příkladné plnění povinností ze strany odsouzených. „*Jestliže odsouzený svým chováním a jednáním nebo příkladným činem projevuje odpovědný přístup k plnění stanovených povinností a spolupracuje při naplňování účelu výkonu trestu, lze mu udělit odměnu.*“²⁷

Kázeňskými odměnami jsou:

- A. pochvala,
- B. mimořádné zvýšení doby trvání návštěv během jednoho kalendářního měsíce až na 5 hodin,
- C. povolení jednorázového nákupu potravin a věcí osobní potřeby odsouzenému, který jinak tyto nákupy nemůže provádět,
- D. zvýšení kapesného nejvýše o jednu třetinu až na dobu 3 kalendářních měsíců,
- E. věcná nebo peněžitá odměna až do výše 1000 Kč,
- F. rozšíření osobního volna na sportovní, kulturní nebo jiné zájmové aktivity až na dobu 1 měsíce,
- G. povolení opustit věznici až na 24 hodin v souvislosti s návštěvou nebo s programem zacházení
- H. přerušování výkonu trestu.

V opačném případě, kdy odsouzený své povinnosti porušuje, jsou ve věznicích ukládány kázeňské tresty, které odsouzeným příkazují vykonat určitý trest, a to za prokazatelný přestupek. „*Kázeňský trest lze uložit, jen jsou-li náležitě objasněny okolnosti kázeňského přestupku a prokázána vina odsouzeného. Před uložením kázeňského trestu musí být odsouzenému umožněno, aby se vyjádřil ke všem skutečnostem, které se mu kladou za vinu a důkazům o nich.*“²⁸

Za kázeňský přestupek je považováno zaviněné porušení zákonem stanovené nebo na jeho základě uložené povinnosti, pořádku nebo kázně v průběhu výkonu trestu.

²⁷ ČESKO. Zákon č. 169/1999 Sb.: Zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů ČR*. 1999, Hlava I, Díl 1, § 8 [cit. 2014-01-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>>.

²⁸ ČESKO. Zákon č. 169/1999 Sb.: Zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů ČR*. 1999, Hlava I, Díl 1, § 8 [cit. 2014-01-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>>.

Kázeňskými tresty jsou:

- A. důtka,
- B. snížení kapesného nejvýše o jednu třetinu až na dobu 3 kalendářních měsíců,
- C. zákaz přijetí jednoho balíčku v kalendářním roce,
- D. pokuta až do výše 5000 Kč,
- E. propadnutí věci,
- F. umístění do uzavřeného oddělení až na 28 dnů, s výjimkou doby stanovené k plnění určených úkolů programu zacházení,
- G. celodenní umístění do uzavřeného oddělení až na 20 dnů,
- H. umístění do samovazby až na 20 dnů,
- I. odnětí výhod vyplývajících z předchozí kázeňské odměny.

2.6.4 Příprava odsouzených na propuštění z výkonu trestu

Pro možnost intenzivní přípravy odsouzených na jejich propuštění z výkonu trestu odnětí svobody jsou v jednotlivých věznicích zřizována výstupní oddělení. Jejich zřizování se řídí Nařízením generálního ředitele č. 68/2013, o činnosti výstupních oddělení. Při zřizování výstupních oddělení se přihlíží k ubytovací kapacitě věznice, jejím stavebně technickým možnostem a především k možnostem efektivního využití programů zacházení zaměřených na přípravu odsouzeného na soběstačný život po propuštění.

O umístění odsouzeného do výstupního oddělení rozhoduje ředitel věznice na návrh odborné komise. Jejími členy jsou vedoucí oddělení výkonu trestu, psycholog, speciální pedagog, sociální pracovník a vychovatel.

Odsouzení se na toto oddělení umisťují zpravidla 6 měsíců před propuštěním, a to v případě, že jejich celková délka trestu odnětí svobody je minimálně 3 roky.

Druhým důvodem, kdy může být odsouzený umístěn na výstupní oddělení, je v případě, že tento odsouzený nemá žádné sociální zázemí, které by mu usnadnilo přechod do běžného života po propuštění. V takovémto případě délka celkového ani zbývajících trestu není rozhodující.

Podstatou činnosti výstupního oddělení je příprava na jejich propuštění a úspěšné začlenění se zpět do běžné společnosti. Cílem je získat potřebné informace a dovednosti pro celkovou orientaci a fungování. Tomuto zaměření odpovídá také obsah

programu zacházení, cílem je motivovat odsouzené k jejich vlastní iniciativě a zájmu o řešení jejich problémů.

Program výstupního zacházení se skládá z těchto aktivit:

- A. **Komunitní setkání odsouzených** - se zaměstnanci výstupního oddělení. Jejich cílem je vyhodnotit předchozí období a řešit aktuální problémy.
- B. **Sebe obslužná činnost** - odsouzení získávají základní dovednosti v oblasti sebeobsluhy - úklid, základy vaření, praní a další.
- C. **Sociálně právní poradenství** - předmětem řešení sociálních problémů odsouzených (zaměstnání, ubytování), zajištění kontaktů s obecními úřady, úřady práce, azylovými domy atd.
- D. **Psychosociální poradenství** – zaměřeno na pomoc při řešení konkrétních situací a problémů odsouzených, prohloubení vztahu k rodině, nácvik komunikačních dovedností a orientace v prostředí po propuštění.
- E. **Vzdělávací činnost** – se zaměřuje na seznamování s aktuální politickou, hospodářskou a kulturní situací v České republice a s problematikou samostatného způsobu života po propuštění.

Odsouzení umístění na výstupním oddělení mají stanoveno, které aktivity jsou pro ně povinné. Základem pro všechny odsouzené jsou sebe obslužné činnosti, sociální poradenství a psychosociální poradenství zaměřené na zvládnutí situace po propuštění na svobodu.

3 PRAKTICKÁ ČÁST PRÁCE

3.1 Charakteristika Věznice Příbram

Věznice Příbram patří k organizačním jednotkám Vězeňské služby České republiky. V současné době je u nás celkem 35 věznic pro zajišťování výkonu trestu odnětí svobody pro odsouzené. Většina z nich je určena pro odsouzené muže, pouze dvě věznice jsou určeny výhradně pro ženy, v některých vykonávají trest odsouzení muži i ženy, pouze na samostatných odděleních. Věznic Příbram patří k těm věznicím, kde výkon trestu odnětí svobody vykonávají pouze muži. Svou velikostí, respektive počtem odsouzených, přitom patří k pěti největším. Věznice je členěna do tří typů: s dohledem, s dozorem a s ostrahou. Věznice typu s ostrahou tvoří největší část kapacity věznice.

Dle statistiky Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky ke dni 29.2.2016, bylo ve Věznici Příbram celkem 992 odsouzených, a to v následujícím složení: 25 odsouzených ve věznici typu dohled, 127 odsouzených ve věznici typu dozor a 840 odsouzených zařazených ve věznici s ostrahou.²⁹

Ve věznici Příbram je zřízeno specializované oddělení pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chováním způsobenou užíváním psychotropních látek zařazených do typu věznice s ostrahou. Dále dvě bezdrogové zóny (standardní a terapeutická), oddělení mladých dospělých a právě výstupní oddělení, kde probíhá příprava odsouzených na propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Zde je umístěno 24 odsouzených, kteří splňují podmínky tohoto oddělení (trest delší než tři roky a konec výkonu trestu do šesti měsíců od umístění na toto oddělení) a kteří se zde připravují na úspěšné znovu začlenění do běžné společnosti po propuštění.

3.2 Popis zkoumaného vzorku

Výzkum byl proveden mezi odsouzenými Věznice Příbram zařazenými ve věznici typu ostraha. Ve všech případech se jednalo o odsouzené muže, neboť ve Věznici Příbram ženy výkon trestu odnětí svobody nevykonávají. Průměrný věk

²⁹ Stavby vězňených osob [online]. Praha, 2016 [cit. 2016-30-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/mesicni-statisticke-hlaseni-1233/mesicni-statisticke-hlaseni-pro-rok-2016>>.

odsouzených byl 34,5 let. Celkem se výzkumného šetření zúčastnilo 50 osob, 40 z nich je ve výkonu trestu odnětí svobody opakovaně.

Toto rozložení výzkumného vzorku s ohledem k počtu trestných činů, respektive počtu odsouzení, odpovídá celkovému rozložení nejen ve Věznici Příbram, ale v celkové vězeňské populaci. Recidiva odsouzených v České republice se totiž pohybuje mezi sedmdesáti a osmdesáti procenty.

Odsouzení byli seznámeni s cílem testování, tj. využitím pro účely bakalářské práce, a informováni o anonymitě dotazníku. Dotazník byl sestaven a upraven tak, aby mu odsouzení porozuměli. Vycházeli jsme totiž z předpokladu, že úroveň inteligence se u odsouzených pohybuje nejčastěji v pásmu průměru i níže. To je mimo jiné dáno právě i nedostatečnou úrovní jejich vzdělání.

3.3 Postup práce a použité metody

K výzkumnému šetření bylo využito metody vlastnoručně sestaveného dotazníku, který obsahuje osmnáct otázek. První část dotazníku byla zaměřena na statistické údaje odsouzených, jako je dosažené vzdělání, počet odsouzení, věk při prvním nástupu do výkonu trestu odnětí svobody, charakter trestné činnosti a další. Další část byla zaměřena na otázky týkající se zájmu o další vzdělávání v rámci i mimo výkon trestu odnětí svobody, stanoveného programu zacházení u odsouzených, jejich zapojení se do jeho plnění a přípravu na propuštění z výkonu trestu.

Celý dotazník byl sestaven z jednodušších otázek tak, aby mu porozuměli všichni odsouzení, a aby volili mezi stanovenými variantami odpovědí. Otázky s možnostmi otevřených odpovědí nejsou pro tento typ respondentů, neboť klesá jejich ochota vyplnění a schopnosti podání vypovídající odpovědi.

Jednotlivé otázky byly vyhodnoceny procentuálně, k vyhodnocení nejdůležitějších otázek výzkumu bylo použito grafické zpracování. Na základě provedeného šetření byly vyhodnoceny stanovené hypotézy.

3.4 Dotazník

Vážení respondenti,

žádám Vás o vyplnění níže uvedeného dotazníku, který bude použit pro výzkum v mé bakalářské práci. Jejím tématem je resocializace a vzdělávání odsouzených a jejich příprava na propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Dotazníky jsou zcela anonymní a jejich výsledky budou prezentovány pouze v mé práci.

Děkuji Vám za ochotu.

S pozdravem Milan Haas

Pohlaví: muž - žena

Věk:

DOTAZNÍK PRO ODSOUZENÉ

1. Ve výkonu trestu odnětí svobody jste?

- a) poprvé
- b) opakovaně

2. Poprvé jste byl odsouzen do výkonu trestu odnětí svobody?

- a) než Vám bylo 18 let
- b) mezi 18. – 30. rokem
- c) po dovršení 30 - ti let

3. Za co jste odsouzen?

- a) majetková trestná činnost
- b) násilná trestná činnost
- c) trestná činnost související s užíváním drog/alkoholu
- d) trestná činnost se sexuálním podtextem

4. Vaše nejvyšší dosažené a dokončené vzdělání?

- a) zvláštní škola, praktická škola
- b) základní škola

- c) vyučen
- d) střední škola
- e) vysoká škola

5. Máte zájem o dokončení/dosažení vyššího vzdělání během výkonu trestu?

- a) ano
- b) ne

6. Máte zájem o dokončení/dosažení vyššího vzdělání po propuštění?

- a) ano
- b) ne

7. V rámci stanoveného programu zacházení máte stanoveny vzdělávací aktivity?

- a) ano, pravidelně je navštěvuji
- b) ano, v minulosti jsem je absolvoval
- c) ne, nebylo volné místo
- d) ne, nemám zájem

8. Absolvoval jste nebo nyní absolvujete některý z rekvalifikačních vzdělávacích kurzů ve věznici?

- a) ano
- b) ne

9. Pokud jste na předchozí otázku odpověděl ano, vyberte, který kurz jste navštěvoval, či navštěvujete.

- a) kurz základů obsluhy PC
- b) kurz jednoduché obsluhy pro zařízení restauračního typu
- c) kurz jednoduché kuchařské práce pro zařízení restauračního typu
- d) obráběč kovů
- e) pracovník v dřevovýrobě

10. Považujete výši svého dosavadního vzdělání za jednu z příčin Vaší trestné činnosti?

- a) ano
- b) ne

11. Před nástupem výkonu trestu odnětí svobody jste pracoval?

- a) ano, v oboru, pro který mám vzdělání
- b) ano, v jiném oboru
- c) brigádně
- d) nepracoval, práci jsem nesehnal
- e) nepracoval, o práci jsem se nezajímal
- f) nepracoval, mám přiznán invalidní důchod

12. Ve výkonu trestu odnětí svobody pracujete?

- a) ano, na stálý pracovní poměr
- b) ano, pracuji brigádně
- c) ne, ale o práci jsem žádal
- d) ne, o práci nemám zájem

13. Máte zajištěno pracovní zařazení po propuštění?

- a) ano, na stálý pracovní poměr
- b) ano, brigádně
- c) ne, ale mám rozjednáno
- d) ne, vyřeším si po propuštění
- e) ne, nemám zájem o práci
- f) ne, pobírám důchod

14. Považujete chybějící pracovní zařazení za jednu z příčin Vaší trestné činnosti?

- a) ano
- b) ne

15. Jak často a jakou formou jste v kontaktu se svou rodinou?

- a) pravidelně písemně, telefonicky i prostřednictvím návštěv
- b) nepravidelně písemně, telefonicky i prostřednictvím návštěv
- c) málo, jen telefonicky či písemně
- d) nejsme vůbec v kontaktu
- e) nemám rodinné zázemí

16. Považujete neúplné, nefunkční nebo chybějící rodinné zázemí za jednu z příčin Vaší trestné činnosti?

- a) ano
- b) ne

17. Jste zařazen na výstupním oddělení?

- a) ano
- b) ne
- c) nespĺňuji podmínky pro zařazení

18. V rámci přípravy na propuštění z výkonu trestu spolupracujete s některou z organizací mimo věznic?

- a) ano, se sociálním kurátorem/Probační a mediační službou
- b) ano, s jinou nestátní organizací
- c) ano, s Úřadem práce
- d) ne, nemám zájem

3.5 Hypotézy

Hypotéza č. 1: Většina odsouzených považuje výši svého dosavadního vzdělání za jednu z příčin jejich trestné činnosti.

Hypotéza č. 2: Chybějící pracovní zařazení bere většina odsouzených jako jednu z příčin jejich trestné činnosti.

Hypotéza č. 3: Neúplné, nefunkční nebo chybějící rodinné zázemí není odsouzenými vnímáno jako příčina jejich trestné činnosti.

4 VÝSLEDKY

4.1 Vyhodnocení dotazníku

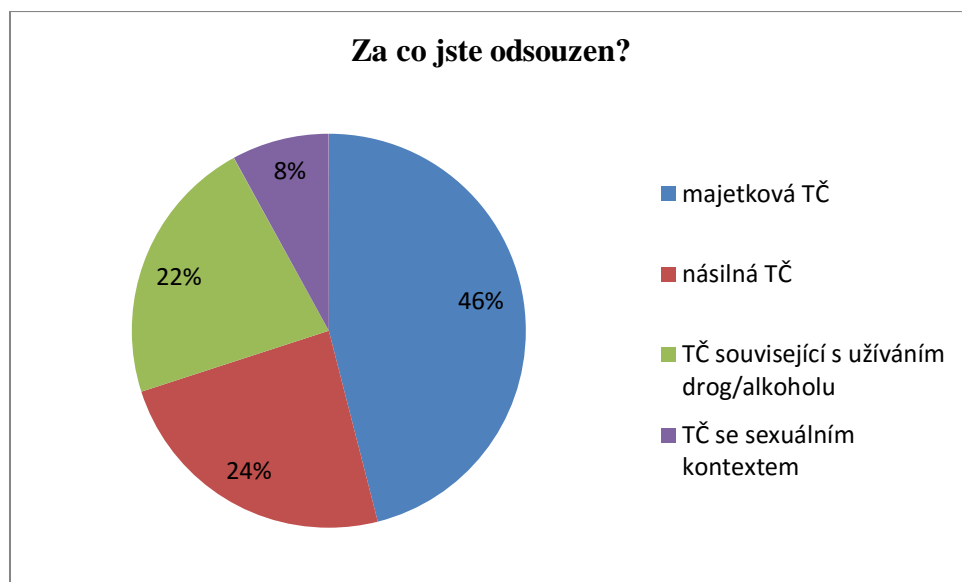
Otázka č. 1: Ve výkonu trestu odnětí svobody jste?:

Většina respondentů je ve výkonu trestu odnětí svobody opakovaně, zpravidla se jedná o zkušené recidivisty, kteří jsou odsouzeni k nepodmíněnému trestu i více než po třetí. Pouze 20 % odsouzených je ve výkonu trestu odnětí svobody poprvé. Toto rozložení odpovídá celkovému stavu odsouzených v českých věznicích.

Otázka č. 2: Poprvé jste byl odsouzen do výkonu trestu odnětí svobody?:

Více jak polovina odsouzených byla poprvé odsouzena do výkonu trestu odnětí svobody mezi 18. a 30. rokem. Pouze šest odsouzených bylo poprvé odsouzeno do výkonu trestu odnětí svobody až po dovršení 30 - ti let. Někteří z nich však již byli souzeni i dříve, byl jim však uložen trest podmíněný.

Graf č. 1: Odpovědi respondentů na otázku č. 3³⁰

Otázka č. 3: Za co jste odsouzen?:

Z odpovědí na tuto otázku vyplynulo, že téměř polovina odsouzených, kteří se zúčastnili výzkumu, je odsouzena za majetkovou trestnou činnost, tedy nejčastěji

³⁰ Vlastní výzkum

různé formy krádeží či finančních podvodů. Přibližně jedna čtvrtina respondentů je odsouzena za násilnou trestnou činnost (ublížení na zdraví, loupežné přepadení a další), stejně tak za trestnou činnost s drogovým podtextem. Ve výzkumném vzorku byli čtyři z účastníků odsouzeni za trestnou činnost se sexuálním kontextem.

Otázka č. 4: Vaše nejvyšší dosažené a dokončené vzdělání?:

Nejvyšší dosažené vzdělání odsouzených bylo v případě 34 procent odsouzených základní, u 30 procent respondentů se jednalo o zvláštní školu a pouze dva odsouzení dosáhli vysokoškolského vzdělání. Ostatní odsouzení ve výzkumném vzorku měli různé formy středoškolského vzdělání, nejčastěji bez maturitní zkoušky.

Otázka č. 5: Máte zájem o dokončení/dosažení vyššího vzdělání během výkonu trestu?:

Odpovědi na tuto otázku jsou v podstatě rovnocenné, přibližně polovina odsouzených má zájem o dosažení/dokončení vyššího vzdělání během výkonu trestu. Druhá polovina odsouzených o dokončení či doplnění vzdělání v průběhu trestu zájem nemá.

Otázka č. 6: Máte zájem o dokončení/dosažení vyššího vzdělání po propuštění?:

I zde byly odpovědi na dokončení vzdělání po propuštění z výkonu trestu v podstatě vyrovnané. Mírně přitom převažovali záporné odpovědi, tedy nezájem odsouzených o doplnění si vzdělání nebo o jeho dokončení.

Otázka č. 7: V rámci stanoveného programu zacházení máte stanoveny vzdělávací aktivity?:

Na tuto otázku vybírali účastníci dotazníku ze čtyř variant odpovědí. Třicet šest procent odsouzených pravidelně navštěvuje stanovené vzdělávací aktivity, zatímco dvacet procent odsouzených nemá o tyto aktivity vůbec zájem. Část odsouzených není zařazena z důvodu nedostatečné kapacity těchto aktivit pro všechny zájemce.

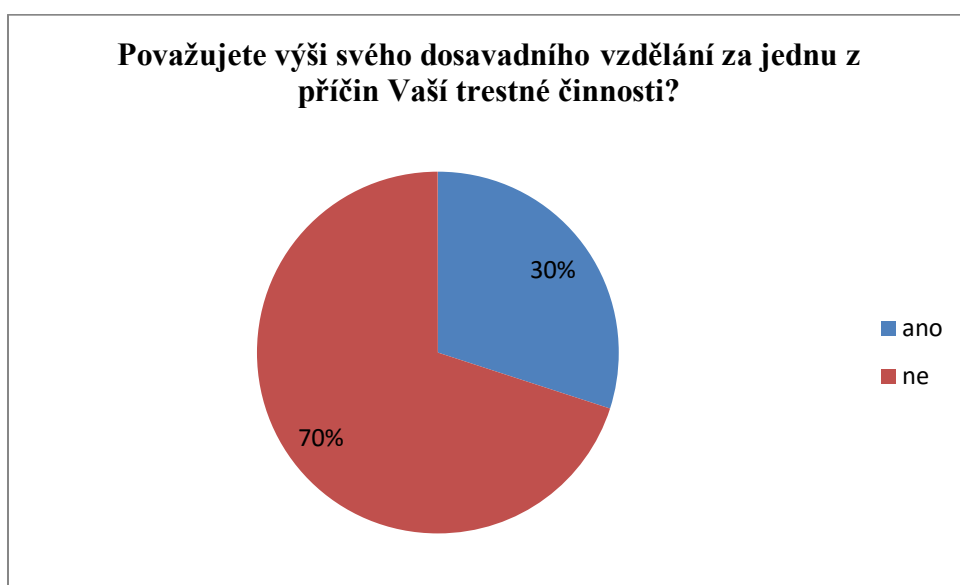
Otázka č. 8: Absolvoval jste nebo nyní absolvujete některý z rekvalifikačních kurzů ve věznici?:

Přesně polovina respondentů absolvovala nebo nyní absolvuje některý z rekvalifikačních kurzů ve věznici. Někteří z nich absolvovali dokonce více než jeden z těchto kurzů.

Otázka č. 9: Pokud jste na předchozí otázku odpověděl ano, vyberte, který kurz jste navštěvoval, či navštěvujete?:

Odsouzení, kteří absolvovali nebo absolvují některý z rekvalifikačních kurzů, se rozdělili do téměř identických pěti skupin v rámci jednotlivých kurzů. Nejvíce z nich absolvovalo kurz pracovníka v dřevovýrobě a obrábění kovů.

Graf č. 2: Odpovědi respondentů na otázku č. 10³¹

Otázka č. 10: Považujete výši svého dosavadního vzdělání za jednu z příčin Vaší trestné činnosti?

Celkem 70% odsouzených nepovažuje výši svého dosavadního vzdělání za jednu z příčin své trestné činnosti. Pouze patnáct respondentů připouští souvislost vzdělání a trestné činnosti.

³¹ Vlastní výzkum

Otázka č. 11: Před nástupem výkonu trestu odnětí svobody jste pracoval?:

Dohromady 76 procent odsouzených před nástupem výkonu trestu pracovalo, z toho 30% v oboru, pro který mají vzdělání. Dvacet osm procent respondentů pracovalo v jiném oboru a 18 procent pouze formou brigádnické činnosti.

Otázka č. 12: Ve výkonu trestu odnětí svobody pracujete?:

Z výsledků je patrné, že 64% odsouzených ve výkonu trestu nepracuje, z toho 40 procent o pracovní zařazení žádalo, ale bylo odmítnuto pro nedostatek pracovních příležitostí nebo nevhodnost pro danou pozici. Zbýlých 24% nemá o pracovní zařazení ve věznici zájem. Pouze 8 dotázaných respondentů pracuje ve věznici na stálý pracovní poměr.

Otázka č. 13: Máte zajištěno pracovní zařazení po propuštění?:

Třetina účastníků dotazníku má dle jejich odpovědí zajištěno pracovní zařazení po propuštění na stálý pracovní poměr, 16% brigádně a 20% odsouzených má pracovní zařazení po propuštění rozjednáno. Věrohodnost těchto výpovědí je však založena pouze na jejich tvrzení, písemné podklady jsme nevyžadovali, neboť nejsou pro naše účely potřebné.

Graf č. 3: Odpovědi respondentů na otázku č. 14³²

³² Vlastní výzkum

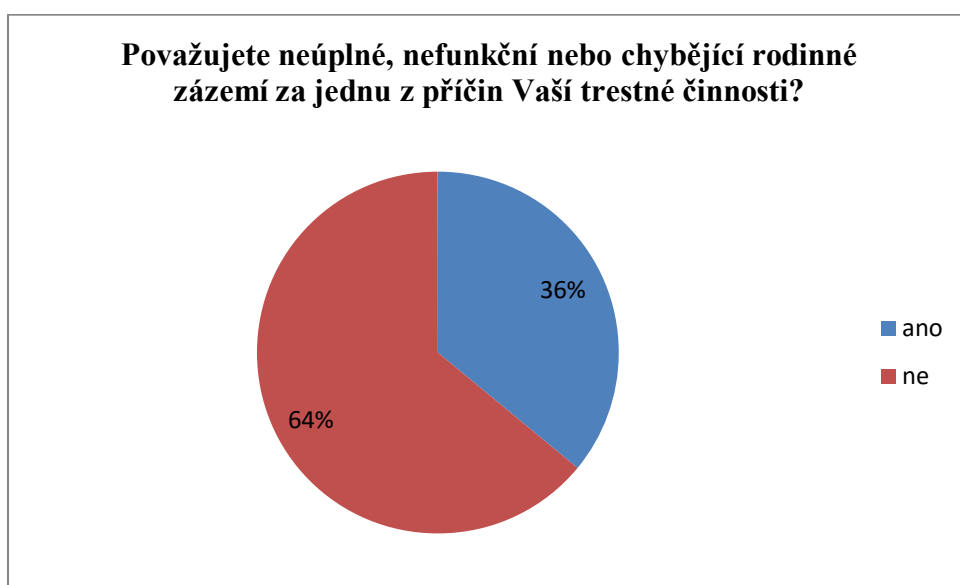
Otázka č. 14: Považujete chybějící pracovní zařazení za jednu z příčin Vaší trestné činnosti?:

Více jak polovina, celkem 60 procent, odsouzených nepovažuje chybějící pracovní zařazení za jednu z příčin jejich trestné činnosti. V této oblasti nehledají ani souvislosti s naplňováním jejich finančních potřeb a závazků.

Otázka č. 15: Jak často a jakou formou jste v kontaktu se svou rodinou?:

Na tuto otázku celkem 46% odsouzených odpovědělo, že mají pravidelný písemný, telefonický i návštěvní kontakt se svými rodinami a blízkými. Pouze pět oslovených odsouzených uvedlo, že nemají žádné rodinné zázemí. Ostatní sice zázemí mají, ale nejsou se svými rodinami v kontaktu.

Graf č. 4: Odpovědi respondentů na otázku č. 16³³

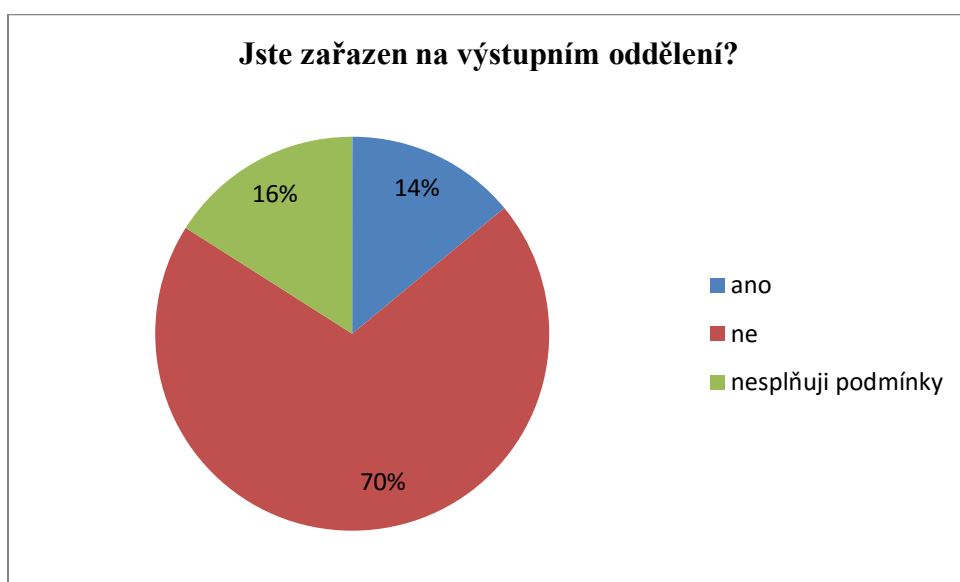

Otázka č. 16: Považujete neúplné, nefunkční nebo chybějící rodinné zázemí za jednu z příčin Vaší trestné činnosti?:

Odpovědi na tuto otázku byly převážně negativní. Šedesát čtyři procent odsouzených nepovažuje neúplné, nefunkční nebo chybějící rodinné zázemí za jednu z příčin jejich trestné činnosti.

³³ Vlastní výzkum

Graf č. 5: Odpovědi respondentů na otázku č. 17³⁴

Otázka č. 17: Jste zařazen na výstupním oddělení?:

Převážná většina odsouzených, celkem 70%, není zařazena na výstupním oddělení. Nejčastějším důvodem je přitom nedostatečná kapacita tohoto oddělení, která činí 24 odsouzených (celkový počet odsouzených ve věznici je 992). Šestnáct procent odsouzených není zařazeno, protože pro toto zařazení nesplňuje zákonem dané podmínky.

Otázka č. 18: V rámci přípravy na propuštění z výkonu trestu spolupracujete s některou z organizací mimo věznici?:

Téměř čtyřicet procent odsouzených nemá zájem o spolupráci s žádnou z organizací mimo věznici jako formu přípravy na budoucí propuštění. Dvacet osm procent odsouzených spolupracuje se sociálním kurátorem a/nebo Probační a mediační službou, 12 procent s jinou nestátní organizací a 22 procent s Úřadem práce.

4.2 Ověřování hypotéz

Hypotéza č. 1: nebyla potvrzena. Dle odpovědí na otázku č. 10, zobrazených v grafu č. 10, 70 % odsouzených nepovažuje výši svého dosavadního vzdělání za jednu z příčin jejich trestné činnosti.

³⁴ Vlastní výzkum

Hypotéza č. 2: nebyla potvrzena. Z odpovědí na otázku č. 14, jejichž výsledky jsou vyobrazeny v grafu č. 14, nebere 60 % odsouzených chybějící pracovní zařazení jako jednu z příčin jejich trestné činnosti.

Hypotéza č. 3: se potvrdila. Výsledky grafu č. 16, odpovědi na otázku č. 16, vypovídají o tom, že neúplné, nefunkční nebo chybějící rodinné zázemí není 64 % odsouzených vnímáno jako příčina jejich trestné činnosti.

4.3 Shrnutí

K hlavním otázkám výzkumu patřilo vyhodnocení tří klíčových oblastí u odsouzených, a to výše dosaženého vzdělání, pracovní zařazení a kontakt s rodinným a sociálním zázemím.

Ani jednu z výše uvedených oblastí nepovažuje většina oslovených odsouzených za příčinu páchaní jejich trestné činnosti. V oblasti vzdělávání se jednalo o 70% odsouzených, v oblasti pracovního uplatnění o 60% odsouzených a v oblasti rodinných a sociálních vazeb o 64% odsouzených.

Jednotlivé oblasti tak do souvislosti s pácháním trestné činnosti dává asi jen třetina odsouzených, a to i přes objektivní skutečnost, že většina odsouzených v těchto oblastech má výrazné rezervy.

5 ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zhodnotit účinnost a vliv resocializačních programů pro odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody a možnost jejich uplatnění po propuštění na svobodu. Resocializaci jsme zde chápali jako proces znovu začlenění se odsouzených po jejich propuštění z výkonu trestu odnětí svobody do majoritní společnosti a osvojení si širokou veřejností přijímaných norem chování. V této souvislosti jsme se zaměřili i na schopnost odsouzených řešit každodenní stresové či jinak náročné situace vhodným způsobem, s ohledem na přijetí plné odpovědnosti za důsledky jejich jednání a rozhodnutí a s vysokým podílem samostatnosti a nezávislosti na okolí.

Hlavním cílem empirické části bylo zjistit, jaká je úroveň dosaženého vzdělání a pracovních zkušeností odsouzených. Dále pak charakter jejich rodinných a sociálních vazeb a jejich případný vliv na páchání trestné činnosti. Provedl jsem výzkum na toto téma u odsouzených mužů ve Věznici Příbram.

Dlouhodobě se totiž otázka výkonu trestu odnětí svobody, páchání trestné činnosti a možností snižování její recidivy, opakovaně probírá, a to nejen mezi odbornou, ale i laickou veřejností.

Většina z nás totiž má alespoň nějakou zkušenost s trestnou činností, a to nejen ve svém bezprostředním okolí, ale i osobní, například v podobě obětí trestných činů. Problematika trestné činnosti se týká nás všech také tím, že jako daňoví poplatníci se podílíme na placení výdajů, které s výkonem trestu odnětí svobody a dalších náležitostí trestního řízení, souvisejí.

Počet odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody od lednové amnestie prezidenta republiky v roce 2013 opětovně roste a problematika přeplněnosti věznic a recidivy trestné činnosti je stále palčivější.

Samotné uvěznění odsouzených mnohdy jako odstrašující efekt nestačí a není téměř žádnou zárukou toho, že propuštěný odsouzený nebude dále pokračovat v páchání trestné činnosti.

Roste tak potřeba kvalitního zacházení s odsouzenými po dobu jejich pobytu ve výkonu trestu odnětí svobody a jejich vedení k úspěšnému začlenění se do běžné společnosti po propuštění.

Kvalitní vzdělávací programy, rozvoj pracovních dovedností i udržení kontaktů s rodinným a sociálním zázemím odsouzených mohou taktéž přispět k tomuto

úspěšnému začlenění a fungování odsouzených. I přesto, že většina z nich sama nepovažuje tyto oblasti jako příčinu páchaní trestné činnosti, je zřejmé, že svůj podstatný vliv na ní mají. Navíc stále dostatek odsouzených tyto rezervy jako příčinu trestné činnosti vnímají a zaměření se na ně tak jistě může mít svůj efekt.

Zjištěné poznatky z výzkumu tak lze použít k rozšíření programů zacházení ve výše uvedených oblastech i zaměření se na oblasti další, které mohou ke kvalitnímu působení na odsouzené a jejich úspěšné resocializaci přispět.

Nejen z výzkumu, ale zejména z praxe zaměstnanců oddělení výkonu trestu, je také zřejmá potřeba rozšiřování kapacit výstupních oddělení, kde je prostor na přípravu odsouzených na nadcházející propuštění větší než na standardních odděleních.

Další možností, jak pracovat na úspěšném začlenění se odsouzených po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, je provést další výzkumy na téma, co považují odsouzení za hlavní příčiny jejich trestné činnosti.

K hlavním oblastem, které je však nutné rozšířit a na jejich vliv se zaměřit, je následná péče o odsouzené po jejich propuštění z výkonu trestu. Je totiž zřejmé, že zejména v této době potřebují propuštění odsouzení pomoc. Svou roli zde proto hrají sociální kurátoři, Úřady práce a další nestátní a neziskové organizace.

SEZNAM CITOVANÉ LITERATURY

Literární zdroje:

1. ATKINSON, Rita L. *Psychologie*. Praha: Portál, 2003. 752 s. ISBN 80-7178-640-3.
2. BAJCURA, Lubomír. *Práva vězně: od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody*. Praha: Grada, 1999. 158 s. ISBN 80-7169-555-6.
3. ČERNÍKOVÁ, Vratislava a kol. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 244 s. Vysokoškolské učebnice. ISBN 978-80-7380-138-0.
4. FRANCEK, Jindřich. *Zločin a trest v českých dějinách*, Praha: Rybka, 1999, str. 463 s. ISBN 80-86182-91-6.
5. FRYŠŤÁK M. *Trestní právo hmotné: Obecná část. 2. zcela přep. a dopl. vyd.* Brno:KEY Publishing s.r.o., 2009. 157 s. ISBN 978-80-7418-039-2.
6. HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2006 (2. doplněné vydání). 185 s. ISBN 80-86708 - 30- 6.
7. HARTL, Pavel a HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. 774 s. ISBN 80-7178-303-X.
8. HAVLÍK, Radomír a KOŤA, Jaroslav. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002. 174 s. ISBN 80-7178-635-7.
9. JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd.2. Praha: Portál, 2007, s.220. ISBN 978-80-7367-269-0.

10. JEDLIČKA, Richard et al. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2004. 478 s. ISBN 80-7312-038-0.

11. JIŘIČKA, V., PROKEŠOVÁ, J.,E. eds. *Úvod do zkoumání efektivity intervenčních programů v českých věznicích*. In: JIŘIČKA, V. *Teoretické souvislosti: sborník příspěvků z praxe specializovaných oddělení a terapeutických programů*, Praha: Vězeňská služba České republiky - Odbor výkonu vazby a trestu, 2012.

12. KALVODOVÁ, V. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 272 s. ISBN 80-2103025-9.

13. KLIMEŠ, L. *Slovník cizích slov*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2005. 864 s. ISBN 80-7235-272-5.

14. MADAR, Zdeněk a kolektiv. *Slovník českého práva - I. a II. díl*. Vydalo Linde Praha, a. s. – Právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 2002. 1846 s. ISBN 80-7201-377-1.

15. PETRAS, M., HŮRKA, J. *Základní aspekty hodnocení odsouzených*. 1. část, České vězeňství, 2006, roč. 14, č. 6/2006. ISSN 1213-9297.

16. PRŮCHA, Jan, MAREŠ, Jiří a WALTEROVÁ, Eliška. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. 292 s. ISBN 80-7178-029-4.

17. ZOUBKOVÁ, Ivana et al. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. 251 s. ISBN 978-80-7380-312-.

Elektronické zdroje

1. Vězeňská služba ČR. *Typy věznic*. [online]. 2012 [cit. 2015-12-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/zakladni-informace-4/mapa-veznic-vazebnich-veznic-a-detencnich-ustavu-cr-5401>>.

2. Vězeňství v 1945 - 1989 v ČSR. [online]. 2012 [cit. 2015-12-15]. Dostupný z WWW: <http://zpravy.rozhlas.cz/brno/upozornujeme/_zprava/811415?print=1>.
3. Vězeňská služba ČR. *Komplexní zpráva SARPO*. [online]. 2012 [cit. 2015-12-29]. Dostupný z WWW: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/aktuality-220/zavedeni-nastroje-sarpo-do-praxe>>.

Legislativní dokumenty

1. ČESKO. Zákon č. 140/1961 Sb. Trestní zákon. Zákon ze dne 29. 11. 1961. [online]. In: *Sbírka zákonů České republiky. Hlava IV*. [cit. 2015-11-1]. Dostupný z WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-140>>.
2. ČESKO. Zákon č. 2/1993 552 ze dne 16. prosince 1992, o vyhlášení Listiny základních práv a svobod ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. [online]. In *Sbírka zákonů, České republiky. Článek 7*. [cit. 2015-12-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>>.
3. ČESKO. Zákon č. 40/2009 ze dne 8. ledna 2009 Trestní zákoník. [online]. In: *Sbírka zákonů, České republiky. 2009, částka 11, s. 354-464. Hlava V, Díl 2, oddíl 4, §52*. [cit. 2015-12-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>>.
4. ČESKO. Zákon č. 6/2002 ze dne 30. listopadu 2001 Zákon o soudech a soudcích. [online]. In: *Sbírka zákonů, České republiky. 2002, Hlava I, Díl 1, oddíl 1, §4*. [cit. 2015-12-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-6>>.
5. ČESKO. Zákon č. 555/1992 ze dne 17. listopadu 1992 Zákon o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky. [online]. In: *Sbírka zákonů, České republiky. 1993, Hlava I, § 1, § 2*. [cit. 2015-12-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-555>>.

6. ČESKO. Zákon č. 169/1999 ze dne 30. června 1999 Zákon o výkonu trestu odnětí svobody. [online]. In: *Sbírka zákonů, České republiky*. 1999, Hlava I, Díl 1. [cit. 2015-12-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>>.
7. ČESKO. Zákon č. 141/1961 o trestním řízení soudním (trestní řád). [online]. In: *Sbírka zákonů, České republiky*. 1961, § 12, odst. 9. Dostupný z WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>>.
8. ČESKO. Zákon č. 293/1993 Sb.: Zákon o výkonu vazby. In: *Sbírka zákonů ČR*. 1993, Hlava I, Díl 1, § 2 [cit. 2016-01-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-293>>.
9. ČESKO. Vyhláška č. 345/1999 ze dne 21. prosince 1999 Vyhláška Ministerstva spravedlnosti kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. [online]. In: *Sbírka zákonů, České republiky*. 2000, Hlava II, III, IV. [cit. 2015-12-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-345>>.
10. ČESKO. NGR č.45/2015, o výběru a zařazování odsouzených, obviněných a chovanců na pracoviště. *Sbírka nařízení generálního ředitele VS ČR - Praha*, ze dne 10. 11. 2015, Interní materiál VS ČR.

Ostatní zdroje

1. KOLEKTIV AUTORŮ. *Historie Věznice Příbram*. Příbram, 2012, s. 9. Interní materiál Vězeňské služby ČR.